

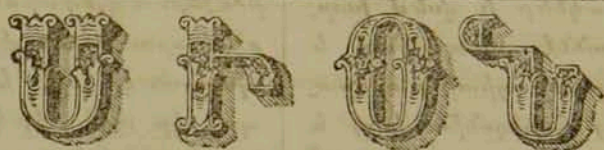
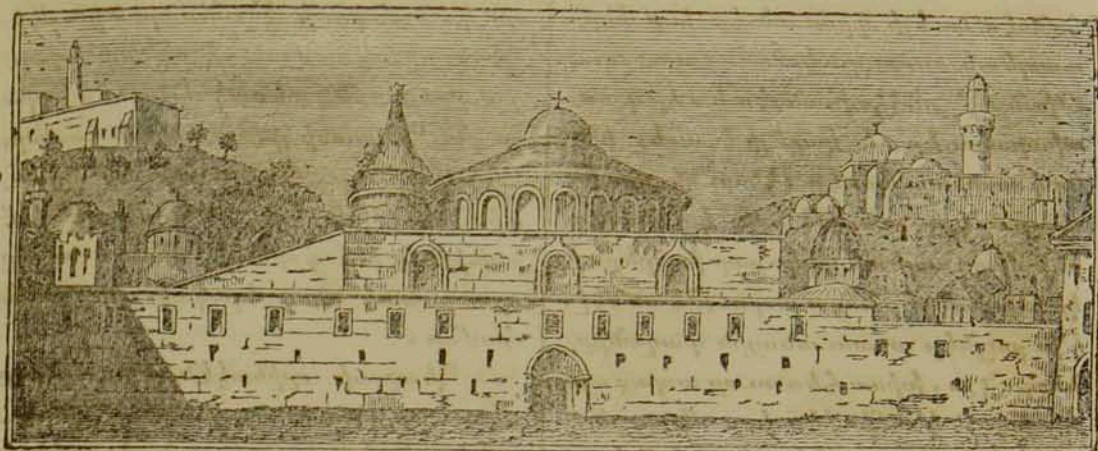
Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԸՅԳԵՅԻՆ, ԲԱՆԱԾԻՐԱԿԱՆ, ԳԲԸԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՔԸՂԱՔԸԿԱՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՇՐՋԱՆ ՄԻՐԱՄԵԸՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԷՄ
Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՄՐԱՌՑ ՅԱԿՈՎԱԵԱՆՑ
1871

ՎԵՑԵՐՈՐԻ ՏՐԻ
ԹԻ 4.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԱՊՐԷԼ 30.
1871.

Ա.Զ.Գ.Ա.Թ.Ի.Ն. ԲԱ.ՆԱ.ՍԻՐԱ.ԿԱ.Ն ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱ.Ն

Ս Ի Մ Ո Ն Գ Ե Տ Ր Ո Ս (*)

ՅԻՍՈՒՍ ԲՐԻՍՏՈՍ առաքելութեան
կոչելով Յովնանու որդի Մաննը՝ ըս-
կրտաւ զաստիարակել աստուածային
վարդապետութեան վարժային մէջ :
Եւ գիտէք թէ ի՞նչ մեծ գաստիարա-
կութիւն պէտք էր Մաննի վայրագ ե-
ռանդն ու կրքոտ բնասրութիւնը
կրթելու և նորա մարմնաւոր նախան-
ձաւորութիւնն ու յանձնադատան
վեստութիւնը մարբելու և մեղմելու
համար : Սբանչելի է Յիսուսի գա-
տիարակութիւնը ամեն կողմէն և օ-
րինակելի ամեն մասամբ : Եւ կէք ու-
րեմն , գերգաստանի հայրեր , մա-
տաղ սերունդի ուսուցիչներ , ժողո-

վորդեան հովիւներ , եկէք և ուսէք
Յիսուսի աստուածային գաստիարա-
կութեան եղանակն ու սղին : Եւ կէք
և ուսէք այս վարդապետարանին մէջ
հսկողութիւն , զգուշութիւն , ար-
գահատութիւն , անսպառ ներողամի-
տութիւն և անյաղթ սէր , զոր Յի-
սուս կը գործադրէ իւր նորքնտիր և
նորննծայ աշակերտը գաստիարակելու
համար : Յիսուս իւր ամեն աշակերտ-
ները կը գաստիարակէ և կը վարժէ ,
բայց Պետրոսի կրթութեան համար
յատուկ հոգացողութիւն կը նշմա-
րուի , վասն զի Պետրոսի բնասրու-
թիւնը յատուկ մտադրութեան կը
կարօտի : Գուցէ կարծէիք դուք՝
թէ Յիսուսի սիրելի աշակերտն Յով-

(*) Հարաւնտիւթիւն և վերջ , տես թիւ 5 :

հաննէս աւելի գրաւած էր իւր վարդապետի ուսուցչական հոգատարութիւնը Այս, Յովհաննէս ևս կը դաստիարակուէր, և կարելի է ասել թէ կը դաստիարակուէր Յիսուսի սրտին վրայ : Աս լռութեամբ կը սնանէր իւր վարդապետի փրկարար խօսքերով կը թափանցէր նոցա խորութեան մէջ, կ'իւրացնէր աստուածային գաղտնիքները : Աս, խիստ հեռաւոր ապագայի համար, կ'ամփոփէր իւր մտաց մէջ սքանչելի յիշատակներ և վսեմ խորհրդներ : Յովհաննէս մի պայծառ և խաղաղ աստղ էր, որ պիտի բարձրանար Ակեղեցւոյ հորիզոնին վրայ և պիտի սփռէր իւր վարդապետութիւնը լոյսը իւր ընկերակցաց խօսելէն եւ քարոզելէն ղկնի : Եւ Յովհաննէսի խօսքը, իբրեւ աշնան կատարածի պրտուղ, պիտի լինէր նոր, սքանչելի և անակնկալ լուսն քարոզութիւն Պետրոսի, Յակոբայ, Պօղոսի և այլոց : Այս ապագայի համար էր որ կը ջերմանար և կը հասունանար Յովհաննէս լռութեամբ իւր վարդապետի անհուն սիրոյ վառարանին մէջ : Յովհաննէսի դաստիարակութիւնը, զոր Յիսուս սկսած էր, պիտի կատարուէն առնէր նորա մենաւորութեան և ըզգաստ ծերութեան մէջ, Բայց Պետրոսի ժամը այսքան հեռի չէր, նորա ժամը հնչուելու վրայ էր : Առաջիկայ պատերազմին առաջին հարուածները նորա ձեռքով պիտի գործուէին : Պետրոս զօրեղ բնավորութիւն ունէր, բայց խիստ էր : Արտա կատարելութիւնները և անկատարելութիւնները զարմանալի կերպով զուգորդուած էին իրարու հետ, զորս բաց 'ի Յիսուսէն գուցէ անհնարին էր որ ուրիշ դաստիարակ կարենար իրարմէ բաժնել և մաքրել : Այս մասին էր ահա Յիսուսի յատուկ մտադրութիւնը,

որ կը նշմարուի Աւետարանին մէջ Պետրոսի նկատմամբ : Երկնային վարդապետը ամեն տեսակ միջոցներ գործ կը դնէ Պետրոսի կրթութեան համար, — հարցումներ, հարցափարձեր, յանդիմանութիւններ, — և կրմարզէ թէ բանիւ և թէ գործով, մինչեւ որ կը պատրաստէ առաքելական պաշտօնին համար :

Պետրոսի օրինակէն կ'ուսանինք մենք, որ Աստուած յատուկ մտադրութիւն կը դարձնէ այն մարդկանց բնավորութեան վրայ, զորս ինքն 'ի պաշտօն կը կոչէ և զարմանալի կերպով կը յղկէ, կը կանոնաւորէ և իր նպատակին կը ծառայեցնէ : Ի՞նչ էր Յիսուսի դաստիարակութիւն նիւթը : Ի՞նչ էր նորա կրթութեան առարկան, եթէ ոչ հաւատը, այն հաստատուն հաւատը, զոր Առաքեալք պիտի ունենային Աւետարանի Յայտնութեան մեծ խորհրդին վրայ, որ էր Սարմառ-Եկեղեցի Աստուծոյ թագաւորութիւնը այս հաւատոյ վրայ հիմնուած էր, անհնարին էր ուրեմն առանց այս հաւատքն ունենալու առաքելութեան պաշտօնիւրել : Եթէ չը կայ այս հաւատը, անօգուտ են ամեն բնական ձիւղբերը, ամեն տաղանդները և ընդունակութիւնները, Հետեւապէս կարող ենք համարձակ ասել, որ Պետրոս իւր հաւատով միայն կենդանի անգամ պիտի լինէր քրիստոնէական նորածին Ակեղեցւոյն և ոչ թէ իւր բնական կատարելութեամբ, վասն զի նորա բնական յատկութիւններն անգամ պէտք է որ հաւատով կանոնաւորէին, հասունանային եւ օգտակար լինէին Քրիստոսի Ակեղեցւոյն :

Երբ կը հարցնեմք այժմ ' ի՞նչ պէս կարող է մարդ գլուխ կամ առաջնորդ լինիլ մի ընկերութեան, ա-

աւանց անդամ լինելու, և ինչպէս կա-
րող է անդամ լինիլ, առանց նոյն ըն-
կերութեան սկզբունքները և օգուտ-
ները ճանաչելու: Այս հարցումը ա-
մեն ընկերութեան կը վերաբերի, նա
եւ քաղաքականին: Այժմէ մէկը քա-
ղաքական վարչութեան կամ ընկե-
րութեան գլուխ անցնի, առանց զայն
ճանաչելու, նա բռնաւոր կը լինի և
ոչ առաջնորդ: Այժմէ քաղաքականին
համար այսպէս է, որչափ առաւել
հոգեւորին համար: Հոգեւոր ընկե-
րութիւնը, քանի մի յայտնի սկզբունք-
ներու վրայ հիմնուելով՝ ուրիշ նպա-
տակ կարող չէ ունենալ, բայց եթէ
իւր սկզբունքը քարոզել, և նոյն սկզբ-
բունքը դաւանող և սիրող իւրաքան-
չիւր անդամ հաւասար մասն ունի
նոյն ընկերութեան մէջ, ի՞նչ էր. քը-
րիստոնէական ընկերութեան սկզբ-
բունքը—ՅԻՍՈՒԹ Է ՎՐԻՍՏՈՍՆ, ՈՐԴԻ
ԱՍՏՈՒԾՈՏ ԿԵՆԴԱՆՈՏ: Այս է քրիս-
տոնէական ընկերութեան միակ ըս-
կըզբունքը: Վանի որ այս ճշմարտու-
թիւնը կայ, կայ հետեւապէս և քը-
րիստոնէական ընկերութիւնը: Իսկ
եթէ այս ճշմարտութիւնը տապալի,
կը տապալի ընդ նմին և քրիստոնէա-
կան ընկերութիւնը կամ Ակեղեցին,
վասն զի կը մնայ առանց սկզբան, ա-
ռանց իրաւանց և առանց անաւան:
Այդ Պետրոս պատասխանեց Յիսու-
սին, «Վու ես Վրիստոսն, որդի Աս-
տուծոյ կենդանւոյ» Յիսուս առաց.
«Արանի քեզ Սիմոն, որդի Յովնանու,
զի մարմին և արիւն ոչ յայտնեաց
քեզ, այլ Հոյր իմ որ յերկինս է:
Աւ ես քեզ ասեմ, զի դու ես վեմ,
և ի վերայ այդր վիմի շինեցից զեկե-
ղեցի իմ և դրունք դժոխոց զնա մի՝
յաղթահարեսցեն» Պետրոսի մէջ
խօսողը մարմինը եւ արիւնը էր,
վեմը Պետրոսի անձն չէր, այլ իւր

այն դաւանութիւնը — Վու ես Վր-
իստոսն Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ: Այս
դաւանութիւնն էր, զոր պիտի չկա-
րենային յաղթահարել դժոխոց դը-
րունքը: Այս դաւանութիւնն էր
քրիստոնէական Ակեղեցւոյ անկոր-
ծանելի սկզբունքը: Աւ միժէ միւս
առաքեալները չը դաւանեցին այս ըս-
կըզբունքը և չը քարոզեցին համայն
աշխարհի: Ուր մնաց ուրեմն Պե-
տրոսի անձնաւորութեան գլխաւորու-
թիւնը:

Այն մարդիկը, որոնք թեթեւամը-
տաբար ջանացին ուրիշ հիման վրայ
բարձրացնել Վրիստոսի եկեղեցւոյ շի-
նուածը և որոնք ուրիշ կեդրոն երա-
զեցին Ակեղեցւոյ համար և ոչ զՎրիս-
տոս որդին Աստուծոյ կենդանւոյ, այն
մարդիկը իրենց երազական և սուտ
ընկերութեամբ յափշտակեցին Վնի
եկեղեցւոյ անունը և գողունի անու-
նը պահպանելով ուրացան էութիւ-
նը, ուրացան իրական ճշմարտութիւ-
նը: Վասն զի առանց այս դաւանու-
թեանը—Վու ես Վրիստոսն Որդի Աս-
տուծոյ—Ակեղեցի և Վրիստոնէութիւն
ունայն բառեր են, պաշտօնը՝ աւա-
ղակութիւն, և խորհուրդները՝ խաղ-
սեղանակապտութեան: Վրիստոնէ-
ական ամեն ճշմարտութիւն այս խօս-
քերուն մէջն է, «Վու ես Վրիստոս,
Որդի Աստուծոյ կեդանւոյ» Վու
ես Վրիստոս, ()ծեալն Աստուծոյ,
օծեալ երբակի օծմամբ, որով կ'օծու-
էին հին օրինաց թագաւորները, քա-
հանայապետները և մարգարէները:
Վու ես թագաւոր հասօրէն մարդ-
կութեան: Վու ես գերագոյն մար-
գարէ, որուն չափով չը պարգեւե-
ցաւ Հոգին Սուրբ: Վու ես քահա-
նայապետ յաւիտենական, որ կենօք
և մահուամբ պատարագեցիր անձդ
ի բաւութիւն մեղաց մարդկան և

ամեն զոհադարձութիւն յառաջ քան
զքեզ նշան էր միայն փրկարար զեն-
ման անարատ Գառինդ : Դու ես
Արդի Աստուծոյ կենդանւոյ , որ երե-
ւեցար մարդկան , յայտնեցար աշխար-
հի . քո սրտամութիւնը մեր սրտամու-
թեան հետ խառնեցիր , քո յիշատա-
կըդ դարերու մէջ սերմեցիր , մարդ-
եղար , որպէս զի մարդն աստուածա-
ցնէս : Միով բանիւ , դու ես Սիջ
նորդ և Փրկիչ մարդկան , որ քո ան-
ձիդ մէջ կրեցիր լուսն աստուածու-
թեան և լուսն անմեղ մարդկութեան ,
եղեր կենդանի կապ Աստուծոյ և
մարդկանց մէջ , և հաշտեցուցիր եր-
կինքը՝ երկրին՝ և Արարիչ՝ արարածոյն
հետ : Բո մահուամբ կատարեցիր ,
սրբադործեցիր և կնքեցիր այս հաշ-
տութեան դաշնադիրը : Բո մահ-
ուամբ մարդկութիւնը նորոգեցաւ և
ամեն անհատ իրաւունք և պարտք
ստացաւ քո թաքաւորութիւնդ յա-
ռաջեցնելու : Ե յի , դու ես Քրիստոսն
Արդի Աստուծոյ կենդանւոյ , և ոչ թէ
օգերեւոյթ սրտամութեան , յնորք ե-
րեւակայութեան , երազ մարդկային
մտայ և ուրուական տկարամտութե-
սի : Դու ես Արդի Աստուծոյ կենդանւոյ
և առանց քո չըկայ քրիստոնէութիւն ,
չըկայ եկեղեցի քրիստոնէական , ոչ 'ի
Հռոմ' և ոչ յաշխարհի ուրեք , ա-
ռանց քո չըկայ յոյս , չըկայ հանգեր-
ձեալ , չըկայ երկինք , չըկայ Աստուած ,
այլ միայն փոշի , արտասոււնքով լիւր-
ջւած :

Ես է բովանդակ մարդկութեան
վիճակի պատկերը առանց Յիսուսին :
Առանց հաւատալու , սիրելու և
հոգսկելու այս ճշմարտութիւնը՝ ան-
հարկն է Աստուծոյ սրաշօտեայ լի-
նիւ և վե՛մ շինուածոյն Եկեղեցւոյ :
Ես կրօնական հաւատը կամ ճշմար-
տութիւնը կը սրարունակէ իւր մէջ

նոյնպէս բարոյական ճշմարտութիւն
Սա է կեղրոն և յօդ ամենայն առա-
քինութեանց : Սա է կեղրոն և յօդ
ամեն ճշմարտութեանց : Միայն այս
ճշմարտութեամբ կամ՝ այս դաւանու-
թեամբ ամեն ընդունակութիւն ա-
ռաքինութեան կը փոխուի : Իսկ ա-
ռանց նորան՝ ամենապեղեցիկ յատ-
կութիւնք՝ խոշնդոսներ են և ամեն
խաղաղ ափունք՝ արհաւիրացի վտանգ-
ներ : Միայն սոյն ճշմարտութեան
դաւանութիւնն է , որ կը բարեզար-
դէ , կը չափաւորէ , կ'ամօքէ , կը խա-
ղաղէ , կ'ազատէ առանց շփոթելու ,
կը բարձրացնէ առանց աղմկելու և
կը զարգացնէ կը մեծացնէ մարդոյ
կեանքը սքանչելի դաշնակաւորու-
թեամբը : Ես աստուածային բոցն է ,
որ կը մաքրէ կը զլոյս մեր կրից մար-
մնաւոր մասունքը , ընտիր անօթ կը
կազմէ , և ահա սոյն անօթն , սոյն ա-
ստուածային հրով լուացուած մեռա-
ղան է , որ գործ կը դրուի սրբութե-
տաճարի ամեն պիտոյից համար : Առան-
դը կը բարեխառնի խահմութեւ , խա-
հմութիւնը կ'ազատէր իւրանդեամբ ,
յանդգնութիւնը կը փոխարկի արիու-
թեան և քաջութեան , համազումը
կը զօրանայ հիմամբ և ոչ վիճաբանու-
թեամբ , աշխոյժը կ'ուսանի համբե-
րութիւն , անձնութիւնը կը խա-
ստփի փառքէն և չը տադնապիր յա-
ջուրութեան կատարածը տեսնելու ,
վասն զի դիտէ , որ սերմանող և հրն-
ձող միասին պիտի վայելեն : Ա երջա-
պէս ոչ արդարութիւնը ներողամբ-
տութեան կը զոհուի և ոչ ներողամբ-
տութիւնը արդարութեան , ոչ փափ-
կարտութիւնը կը զեղծանի մարդ , և ոչ
խաղաղութեամբ կը քարատարտի : Եւ
եռանդուն և ընդ նմին իշխող , ազատ և
միանդամայն հնազանդ , կը փայլեցը-
նէ ճշմարտահաւատացեալն իւր անձին

մէջ թէ բանական մարդոյ գեղեցկութիւն, գոհունակութիւն, անձնիշխանութիւն, և թէ քրիստոնեայ մարդոյ արդարաւ մտութիւն, ուղղութիւն, չափաւութիւն արդարասիրութիւն, վստաւ հուսութիւն և ազգեցումութիւն : Երանի՛ որոնք կարող են ՚ի խորոց սրտէ ասել Յիսուսին : « Դու ես Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ » :

Յիսուս, երբ Սիմոնի անունը փռ խեց և վե՛հ անուանեց, արդէն կը ճանաչէր և կը կարգար նորա սիրտը, և երբ Պետրոս իւր դաւանութիւնը յայտնեց թէ, « Դու ես Քրիստոսն, Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ » այն ժա մանակ Յիսուս կրկնեց. « Դու ես վե՛հ : » Եւ որովհետեւ միայն Յիսուսն է որ կը քննէ մարդկանց սիրտը և երիկամունքը, հետեւապէս միայն Յիսուսին կը պատկանէր անուանակոչութեան իրաւունքը : Սիայն Նա է, որ գիտէ թէ մարդն ի՞նչ է և ի՞նչ կարող է ընել : Սարգ ճանաչելու նկատմամբ շատ պարագաներ կան, որ մարդոյ հասողութենէն վեր են : Քանի՛ քանի՛ պարագաներ կան, որով երկու անհատներ իրարու կը նմանին, և սակայն տարբեր են, և ընդհակառակն : Սարգ կարող չէ ստուգապէս այս պարագաները որոշել, այլ միայն Աստուած է, որ կ'որոշէ : Այս առթիւ Եկեղեցւոյ Հայրերէն մէկը խիստ գեղեցիկ ասած է. « Ամենայն մարդ խկապէս այն է, ինչ որ է յայն Աստուծոյ, ոչ աւելի եւ ոչ պակաս : » Ուրեմն միայն Աստուծոյ տուած աւանդն է, որ ճշմարիտ գաղափար կը յայտնէ, և այս գաղափարը Պետրոսի անուանակոչութեան մէջ իւր դաւանութիւնն է : Աստուած յայտնած է նա և իւր անունը Աւետարանի մէջ, որպէս զի զինքն նոյն կոչմամբ անուանենք, այսինքն՝ Աստուած Սէր է :

Այս անունը ճշմարտապէս ճանաչել կը նշանակէ ամեն բան իմանալ : Ար նշանակէ իմանալ, որ այս աշխարհը անպատրաստ խառնուրդ կամ քառս չէ, այլ աշխարհ է : Ար նշանակէ ճանաչել, որ մեր երկրաւոր ասպարէզը առանց պատճառի և առանց նպատակի չէ : Ար նշանակէ ճանաչել, որ մեր անկման մէջ անգամ Աստուած կը կարեկցի մեր վրայ և կը փափաքի փառաւորիլ մեր դարձով : Ար նշանակէ ճանաչել մեր երջանկութեան ճիշդ մարիտ անունը, որ է Հորհրդ, և մեր վտայ ստոյգ կոչումը, որ է Փրօքութիւն : Ար նշանակէ ճանաչել, որ ճիշդ մարիտ կեանքը մեր անուանած կեանքը չէ, այլ մեր ճշմարիտ կեանքը Յիսուսն է, որ է ՚ի ծոց Հոր : Ար նշանակէ, վերջապէս, ճանաչել մեր ճիշդ մարիտ անունը, որ է — Սէր Եւսայծ որդի շնորհաց, որ երբեմն երես որդի Բարեկրօնին : Այս նոր անուանակոչութիւնը յայտնուեցաւ խաչի բարձրութենէն և գրուեցաւ Աւետարանի մէջ, ուր ամենէն տկարն անգամ կարող է կարգաւ ամենէն իմաստունի հետ : Պետրոս եւս ոչ թէ գլուխ եկեղեցւոյ է, ոչ թէ գլուխ առաքելոյ է, այլ որդի շնորհաց, ինչպէս և ամեն ճշմարիտ քրիստոնեայք : Ով որ չը հասկընար կամ չուզէր խոստովանիլ աւետարանական այս պարզ ճշմարտութիւնը, նա հեռի է Աւետարանի ոգիէն եւ փոխանակ ՚ի լոյս ընթանալու՝ խաւարի մէջ կը շրջի :

Աստուած զինքը Սէր անուանելով՝ ամեն բան անուանած է : Սէր է նա և սէր աւանդած է իւր հետեւողներուն և ոչ գլխաւորութիւն, իշխանութիւն, եւ պետական արտօնութիւն : Քրիստոնէութեան գլուխը, Եկեղեցւոյ գլուխը՝ Սէրն է, վասն զի անհուն սէրն, անպատում սէրն ինքն

Վերիտաւորն է : Ուրեմն մերժենք թիւր
մեկնութիւնները , վառուինք Աւե-
տարանի ճշմարիտ ոգւով և հայցենք
ասեղով . Ով Տէր , ով աստուածային
դատաւարակ մարդկութեան և ճշմա-
րիտ առաջնորդ անուանակոչութեան ,
ժողովէ ամեն մարդիկ քո իմաստու-
թեան վարժարանի մէջ : Եւ ամեն
սիրտ կենդանի , անյագ և սուրբ ցան-
կութեամբ : Իմաստնացո ամեն միտք
ճանաչել քո ճշմարիտ անունը , որ է
Սէր : Սի թողուր , որ մարդիկ որոնեն
քո անունը միայն իրենց մտածութե-
թիւնաց մէջ , միայն ընկերութեան և
տիեզերաց կարգաւորութեան մէջ ,
միայն մարդկային բնութեան կարօ-
տութեանց մէջ , այլ զօրացո որոնել
քո անունը՝ քո փրկարար Խաչի ճա-
ռին մէջ , յորում ամենայն գանձք
իմաստութեան և գիտութեան ծած-
կեալ կան : Այն պաշտելի անունը ,
որով անուանեցեր զքեզ Բեթղէհէ-
մի անշուք Սուրբին մէջ , Գեթսե-
մանի պարտիզին մէջ և Գողգոթայի
բլրակին վրայ , այն վեհ և միութա-
րիչ անունը թող գրօշմուխ յաւիտեան
մեր խղճի եւ սրտի մէջ : Թող մեր
կեանքը մի կենդանի բարբառ լինի
քո սուրբ անուանակոչութեանը և
միանգամայն պատասխանի ու արձա-
գանք այն քաղցր և փառաւոր անուա-
նը , որով անուանեցեր զմեզ : Տուր
մեզ , Տէր , զօրութիւն , որ արժանա-
պէս կրենք քո և մեր անունը աշխար-
հի վրայ : Տուր մեզ կարողութիւն ,
որ քո Սէրդ թագաւորեցնենք երկրի
վրայ եւ յաւերժացնենք յերկինս .
ամէն :

ՅԱՂԱԳՍ ՄԱՀՈՒԱՆ Ռ. Պ. ՇԼԻՐԻՏԼՆԻ Խ Օ Ո Ք

ԱՐՏԱՍԱՆԵԱԼ Ի ԹԱՏՐՈՆԻՆ
ՏՐԻԻՐԻ - ԼԵՅՆ

Այրան երեկոյ մը , երբ օրհասա-
կան աւուր յետին շառաւիղը վերջա-
լուսոյն արտասուացը մէջ կ'անհետի ,
ով զգացած չէ այս գողտրիկ ժամուս
հրապուրանացը իւր սրտին վրայ իջ-
նելը , ինչպէս կ'իջնէ ցօղը ծաղկին վը-
րայ : Սուրբ զգացմամբ մը լցեալ , որ
կըգերէ և յապուշ կը կըթէ զհոգին ,
բնութեան այս մեղամաղձոտ կերպա-
րանացը առջեւ , այն ժամուն երբ
շունչ կ'առնու նա վերստին , ժամա-
նակին ձեռք լուսոյ և խաւարի մէջ
ձգուած կամուրջ . ով կրած չէ այն
խորին և գերագոյն անդորրութիւնը ,
այն համր մտայուղութիւնը , զոր բա-
ցատրելու համար ոչ թէ բառեր
պէտք են , այլ արտասուք , սրբազան
ներդաշնակութիւն — այն տխրու-
թիւնը և այն փառաւոր համակրու-
թիւնը մարդ մտնող արեգականց հա-
մար : Աղեկէզ վիշտ մը չէ ասի . այլ
թաղծութիւն մը աղու , որ անուն չու-
նի , խանդակաթ հոգիներէ սիրեցեալ
որոշակի զգացեալ , այլ առանց
դառնութեան . գողտրիկ մեղամաղ-
ձութիւն , արտօսը թափանցիկ , յու-
րում չխառնուիր և ոչ մէկ աշխարհ
հային ցաւ մը , և ոչ մէկ անձնասի-
րութեան զգացում մը , արտօսը հե-
ղեալ առանց ամօթոյ եւ գաղտնի
առանց վշտակրութեան :

Հանգոյն այն սրտայուղութեան ,
զոր կ'ունենամք՝ երբ օրուան լոյսը
բլրոց երկայնութեան ետեւ կը նուա-
ղի , է զգացումը որ մեր սրտին և հո-

գւոյն խորը կը թափանցէ, երբ կը մեռնի ինչ որ հանձարին մէջ կ'նայ մեռնիլ: Այո, մեծ հանձար մը նըւաղեցաւ — զօրութիւն մը անցաւ լոյսէն 'ի խաւար — չըթողլով իւր ետեւէն բնաւ լոյս մը որ իրենին հաւասարի, բնաւ սնուն մը, որ կարող ըլլայ մրցել իրեն անուանը հետ, այն վառարանը յորում կուգային միանալ ամեն ուտոեք համայն ճառագայթք փառաց — մոռաց փայլալը, հանձարոյ լոյսը, քերթողութեան բոցը, սերճախօսութեան փայլը — անհետացան իրենց արփւոյն հետ միատեղ, այլ մեղ կը մնան անմահ մոքր մը տեւական արգիւնքնէրը, փառահեղ առաւօտեան մը, հոյակապ ցերեկուան մը արգասիք, անբաժանելի մասն անոր, որ մեռաւ այնքան վաղահաս կերպով, այն ալ սքանչելի ամբողջի մը փոքր մէկ մասը, լուսափայլ հատուածք այն հոգւոյն շրջանակին, որ զամենայն ինչ կը բովանդակէր, զամենայն ինչ կը լուսաւորէր իւր ճառագայթներովը, որ գիտէր միանգամայն զօսեցնել, — յուզել հաճելի լինել կամ արհաւիրք ազդել: Ազգային ժողովոց մէջ, ինչպէս նաև խնջոյից խրախճանաց ատեն կարող էր նա ըստ իւր քմաց շարժել սրբոյն զգացումը, ամենաբարձր ձայները կեցցէ՝ կըկանչէին իւրիչն և ամենէն վեհապանծ համբաւներ փառք կը համարէին իրենց զայն ներքողել: Արբ հարստահարեալն Հնդկաստանի ճիշդ բարձրացաւ, բողբէլով յերկինս մարդկանց բռնաւորութեանը գէմ, նա՛ Վստոծոյ կողմանէ խրկուած շանթը, վրէժխնդիր պաւաղանը, պատուհասը՝ բարբառը եղաւ, այն բարբառը որ նորա բերնովը խօսելով զաղգս և զաղնն սարսուէց և իւր վեհափառ կերպովը սրտտեալ և դողդոջուն ծերա-

կոյտերու ախանց մեծարանքը առ ինքն հրաւիրեց:

Հոս է որ մեր շաղկապ աչացը առջեւ կը ներկայանան իրենց բոլոր առու գութեամբն ու թարմութեամբը իւր մուգային գեղածիծաղ ստեղծումները, իւր բանախօսութեան աննման ոճը — այն մասնաւոր նորօրինակ ձեւերը, որոց աղբիւրը չէր ցումաբեր երբէք, այն վառվռուն նկարագիրները, իրենց նմանութեամբը գեղեցիկ, որք մեր սրտին մէջ կըներմուծեն զիրենք ներշնչող ճշմարտութիւնները, իւր երեւակայութեան այն հրաշալի էակները որոց իւր մըտքին շունչը կենդանութիւն տուաւ, դուք կրնաք տակաւին տեսնել զանոնք հոս իրենց նախնի բնակութեան մէջ, Վորոյս (Նրոմէտէյի) աստուածային հրովը փայլուն, հին աւուրց լուսոյն պսակ նշուլագարդ հայրենի աստղին պայծառութեանը կը վիայեն տակաւին:

Եւ այց եթէ կան մարդիկ որոց՝ իմաստութեան երեւմն գործած աղիւտաբեր սխալմունքն՝ վատ ուրախութիւն մը կը պատճառէ, այնպիսի մարդիկ որք յաղթանակ կը կանգնեն, երբ երկնային խառնուածքէ մը եղող հոգիներ իրենց բնածիւ ներդաշնակութեան հետ անհամաձայն գրուեստին, թող կանգ առնուն այնպիսիք. — ո՛հ, չգիտեն թէ ինչ որ իրենց մալութիւն կը թուի, թե՛րեւ գթբաղդութիւն մ'է միայն: Իրատ ծանր է այն մարդուն վիճակը, որուն վրայ սեւեռեալ է Վիշա հասարակաց հայկացքը զինքը գրուաւորաւ կամ պարտաւորաւ համար, իւր անուանը բընաւ հանգիստ չկայ, բաց ասկից, փառաց մարտիրոսութիւնն ալ խիստ հաճոյ կ'անցնի թեթեւամտաց: Թաւառն թշնամին, որուն աչքը հանա-

պաղ կը հսկէ վրադ . և որ ամբաստա-
նող է միանգամայն , և դատաւոր , և
լրտես , — թշնամաբար միցոյները՝
ճանճաղամիտք , նախանձատք , հը-
պարտք — այնպիսիները որ ուրիշին
վշտովը կ'ապրին . ահա պատուականք ,
պատրաստ ամենայն ինչ աղբուղե-
լու . որ կը հարածէ փառքը մինչեւ 'ի
գերեզման . կը լրտեսէ որ և իյէ վրի-
պախները որք շատ անգամ խիղախ
հանձարի մը բնածին խանդին ար-
դիւնքն են , ճշմարտութիւնը կ'այլա-
կերպէ , և սուտ սուտի վրայ դիպե-
լով տակաւ առ տակաւ զոպարտու-
թեանց բուրգ մը կը կանգնէ . այս
է ահա տաղանդին սահմանեալ բաժի-
նը : Իսկ եթէ այս չարեացս հետ
գան միանան նաեւ դախահար չքա-
ւորութիւնը և անդարմանելի ախ-
տածետութիւնը . եթէ Հանձարը
հարկադրեալ բոլոր իջնելու իւր բարձ-
րագոյն աստիճաններէն թշուառու-
թեան հետ կռուելու համար որ իւր
գուռը ամբ առած է , անողորմ կ'որո-
տութիւնը մեղմելու համար , անա-
մօթ կատաղութեան դիմադրաւելու
համար , պատերազմիլ անպատու-
թեան դէմ , և յուսոյ մէջ չգտնել
այլ ինչ , բայց եթէ ապօրինի գգուա-
նաց նորոգում մը և այն հանգոյցիե-
րը որովք նենգութեան օձը կտալած
է զբէզ և կաշկանդած . եթէ կ'ըսեմ
այսպիսի աղետներ գան սրտաբեկ բը-
մարդ , պէտք է որ ամենէն հզօրա-
գունին ընկճուելուն վրայ զարմանանք :
Այն լա՛ջերը , որ ուժգին դէպքու շը-
նորհն ունին , երկբորական սրտեր կը
պարունակեն՝ երկնային հրով լցեալ ,
գո՛նգակ ընդհարումներէ սեւա-
ցեալ , ներքուստ պառակտեալ , ամ-
պերէ չըջապատեալ , այս վիճակիս մէջ
մերկաց թեւերուն վրայ կը տար-
ուին կը նետուին թանձր մթնոլորտի

մը մէջ , ուր միտքը շանթ դառնա-
լով կրակ կ'առնու և կ'ընայթէ որո-
տագին :

Սակայն եթէ այս բաներս եղած
են , աօի մեր թատրոնական տեսարա-
նէն հեռի է . մեզ աւելի քաղցր վառ-
տակ մը յանձնուած է , այն է վերին
ճայել փառաց իրենն պատշաճ մեծա-
րանքը , արտասուել այս նորոգ շի-
ջ'ալ ջահին վրայ և մեր ներքուից
լուծայն մատուցանել 'ի վճարումն
այն հաճոյից , զորս առթած է մեզ
այսչափ ատենէ 'ի վեր : Դուք , Պեր-
ճախօք , որ գեռ կը բազմիր մեր ժո-
ղովարաններուն մէջ , ողբայէք ձեր
պայքարոյց դիւցալն շահատակին վը-
րոյ , երկոյ հրաշաղան համատեղու-
թեանց (*) արժանաւոր ակոյցներն վը-
րոյ , անոր վրայ , որոյ խօսքերը անմա-
հոթեան կայծեր էին . և դուք , Պու-
էաք , որոյ սիրելի է թատրերգութեան
մուգայն , ձեր վարժապետն եղաւ
նա , նախանձորդ եղէք արդ նորա
փառացը , և մի գուք , որ ճարտար խո-
սուածոց և մտացի ասացուածոց
գաղտնիքն ունիք , ձեր եղբայրը ե-
ղաւ նա , ձեզ կ'իյնայ իւր աճիւնը
վերցնել : Որչափ ատեն որ գոգոցս
անսահման հանձար մը , սցիքան բազ-
մաբեղուն՝ որքան կատարեալ , որչափ
ատեն որ պերճախօսութիւն — միտք ,
քերթութիւն , և զուարթութիւն ,
աշխարհային հոգերու այս սիրուն մը
խիթարիչը — որչափ ատեն որ ստոնք ի-
րաւունք ունենան մեր հոգւոյն վրայ ,
որչափ ատեն որ փառք համարինք
ճանչնալ տաղանդին աղնիւ գերադա-
հութիւնը , 'ի զուր ընդ երկար նորա
հաւատարմէ կը պիտի փնտռենք , և
յիսւ 'ի սիրտ աչքերնիս յառելով

(*) Փոքս , Բիզդ , Պիւրք հո չափաւոր անդ զեռ-
ցիները լսել կ'ուզէ :

յոյնս որ մնացած են մեղ իրմէ, պիտի աւաղենք որ բնութիւնը միայն մէկ հաստ տուեղծած է այսպիսի անձ մը, և կոտրած է կազապօրը, յորում ձուլեալն էր Շէրխտան:

Թարգ. Նշան Ուրեշեան:

Հնդկաստանէն զրկուած է մեղ, տպագրելու ինդրանօք, հետեւեալ շահաւոր երկասիրութիւնը — ԿԱՐԳԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՈՂԶՈՒԹԵԱՆ — վերնագրով, որուն մէջ կը պարտաւորին տառաջարանական գեղեցիկ խորհրդադածութիւններ և ընտիր խրատներ, կարեւոր ամեն հասակի եւ ամեն վիճակի անձանց: Շարագրուածը գրաբար է, բայց պարզ եւ գիւր իմաց, ուստի և մեք արժան կը համարինք առանց փոփոխութեան և հատուած առ հատուած հրատարակել Արծի մէջ ՚ի վայելք մտադիր ընթերցողաց, որոնք կը սիրեն և գիտեն օգուտ քաղել տառաջարանական հասուն խորհուրդներէ:

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆ

Չիք ինչ գերագոյն ՚ի մարմնաւոր բարիս քան զտառաջութիւնն, որ անտարակոյտ այնչափ մեծ է քան զայլ մարմնաւոր բարիս, որչափ ներքին է և հարկաւոր տոտ ՚ի կեանս: Բայց և աւանդ, զի յոչինչ իրաց այնպէս փութադանց լինին մարդիկ, որպէս ՚ի կատարեալ տառաջութեանէ: զի այնչափ ծանուցեալ սէսպէս ցաւք, հիւանդութիւնք և ախտք տիրեալ ՚ի մարդիկ, ուստի՝ են, եթէ ոչ միայն յանըգոյշ կեցութեանէ, յանբարեխառն վարուց եւ յանխուստութեանէ զանազան իրաց վնասակար բնութեան

և խառնուածոյ մեղոյ: Այլ եւ փոք ձառութեամբ երկարամեայ կենաց իմոց և ՚ի քաջ գիտազութենէ զանազան Հեղինակաց տառաջարանութեան, ծանուցեալ զգլխաւոր պատճառն, յորոց ծնանին այնչափ տեսակք վտանգաւոր և մահառիթ հիւանդութեց, ամենայն անձկանօք օրտի ցանկեամ առաջի տունել զնոյնս ընթերցասիրաց իմոց հանգերձ ցուցանելով զվտանգան ծագեալս անտի, և ընդ նմին կարգելով զմիջոցան կամ եղմանի պատշաճապէս վարելոյ զկեանս, որով հնար իցէ ըզգուշանալ վտանգացն ՚ի պահպանութիւն առողջութեան: Երոց և յուսամ ոչ միայն սիրով ընկալեալ լիցի այս գոյզն վաստակ մեր, այլ և յօժարութեամբ սրտի մտադիր լիցին խրատուց և կանոնաց նորին առ ՚ի յարդիւնաւորել յանձինս իւրեանց զտառաջութիւն, բարօրութիւն և երջանկութիւն կենաց, քանզի ոչ որ կարէ վաճելել ոչ զմին և ոչ զմիւսն, եթէ անտառաջ է մարմինն՝ ըստ այմ թէ, «Սարմինն է գործարան հոգւոյ. ոչ բարւոք կարողանայ հոգին գործել, եթէ աւեր է գործարանն, և ՚ի խափանիլ գործողութեանն՝ երջանկութիւնն մնայ իտական: Բարոյական իմաստասիրութիւն:

Վասն այսորիկ ու որ ցանկայ կեանք երկար, առողջ և երջանիկ, պարտ է ամենայն զգուշութեամբ ՚ի բաց կալ ՚ի պատճառացն վտանգելոյ զկեանս, որք յուսած քան ՚ի ծանր աշխատութեան, նստողական և յուսու մնասիրական կենաց, ՚ի վատ դարմանելոյ կենաց, յօգոյ, ՚ի պակասութեանէ կրթութեան կամ անձնամարդութեան, ՚ի ննջելոյ, ՚ի զգենելոյ, յանբարեխառնութեանէ, յանմարբութեանէ, ՚ի կրքից, այսինքն ՚ի բարկութեանէ, յերկիւղէ, ՚ի տրամուլութեանէ, ՚ի սիրոյ և

ի կրօնաւորական թաղծուծենէ , ի հասարակ և ի մշտական թորմանէ այսինքն ի կղկղանաց , ի միլեւոյ և ի քրտանց , զորոց կարգեալ յատուկ գլուխս , խօսեցուք զիւրաքանչիւրոց առանձինն :

Ի Վիսալ
4 Յուլի 1866

Պետրոս Լեւոնի
Օգոստոսեան :

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ա Ռ Ո Ղ Ջ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

ԳԼՈՒԽ Ա.

Մատարանի մասն :

Թէեւ որք հետեւին աշխատաւորական գործառնութեանց , հասարակապէս պարտին լինիլ յոյժ քաջաւորըքն ի մարդկանէ , սակայն բընութիւն գործառնութեան նոցին և տեղիքն՝ յորս գործեն նոքա , բազում անգամ պատճառեն նոցա պէս միասակար ասիաս , յորոց ամբարքինեւ ոչ է գիւրին :

Օր օրինակ մշակք , որ յամենայն փոփոխ եղանակի , որ ի տեղիս ինչ է ստէպ , յոյժ սաստիկ և յանկարծակի , անփոյթ մատչին ի գործ , և այս պատճառէ նոցա հարբուղիս , հազ , փողացաւութիւն , ջերմն , և այլ սաստիկ հիւանդութիւնս :

Սոյնպէս և բեռնակիրք և այլ գործավարք , որք բուռն զօրութեամբ կատարեն զծանր և զգիւարին գործ ինչ անդր քան զկարողութիւն իւրեանց , յորմէ կարի իմն տարածեալ անօթոյ մարմնոյն , պատճառէ նոցա շնչարգել , փոշտանկութիւն կամ առայց յերկուսրիս և կշտացաւութիւն :

Իսկ որք աշխատին արտաքոյ տան բազում անգամ ըմբռնին ի ջերմն և ի տենդ , որ պատճառի ի ստէպ և ի յանկարծ փոփոխմանէ եղանակի , այսինքն՝ ի ջերմութենէ ի ցրտութիւն , և ի ցրտութենէ ի ջերմութիւն : Եւեւ յաղքատիկ կերակրոյ , ի վատ ջրոյ , ի նստելոյ կամ յընկողմանելոյ ի խոնաւուտ գեանի , յերեկոյեան ցողոյ , և ի գիշերային սառն օդոյ , որք զանփոյթսն ոչ թողուն անմիաս :

Իեռնակիրք և աշխատասէրք , որք ի պարտաւորութենէ կրեն զծանր ծանր բեռինս ի բաց օդի , միասեն զգողորիկ աման թորին , յորմէ բազում անգամ յառաջ գայ փսխումն արեան և սաստիկ ջերմն , այլ այսպիսեաց պարտ է թոյլ տալ միջոց ինչ արձակ շնչառութեան , կամ առվայր մի թողուլ զծանրաքաշ գործ բեռանց առ ի նորոգիլ զօրութեան իւրեանց :

Ոմանք՝ որ գրաւադրութեամբ կրեն զծանր բեռինս , ոչ միան ազատ ի ջերմանէ , ի փսխելոյ արեան , ի փոշտանկութենէ և յայլ վտանգաւոր հիւանդութենէ :

Իազում անգամ եւս ծանր բեռնակրութիւնն յառաջ գայ ի ծուլութենէ , որ թեւադրէ մարդոյ , զի զոր ինչ գիւրութեամբ կարէ առնել երկիցոմիանգամ և միանգամայն առնել կամի , գուցէ և երբեմն ի սնուտի պարծանաց և ի նախանձուէ : Եւ յայսմանէ է , զի կարող մարդիկ առ հասարակ կարի սաստիկ միասին ի ծանր բեռնակրութենէ , ի դժուարին գործոց և յերազաւարժ աշխատութենէ , առանց դուլ տալոյ ինքեանց : Եւ յոյժ սակաւք են , որոց սրածեցեալ ընդ առողջութիւն և ընդ կարողութիւն իւրեանց , մոտեալ ընդ ծանր բեռամբ ազատ եղեն ի փսխ

մանէ արեան և յայլ վտանգաւոր հիւանդութեանց :

Եթէ յուշ ածցուք օրական մահագուշակ զփորձ վտանգաց, որք յառաջ գան 'ի ծանր բեռանկրութենէ, 'ի սաստիկ վատասկոց, յերազարթ գործոց, 'ի գօտէմարտութենէ և յայլ ծանր մարմնամարդութենէ, 'ի սաստիկ և ընդ երկար վաղելոյ և ընդ երկար լուղալոյ, և այլն, ըստ բաւականին խրատ է մեզ զգոյշ կալ յայտպիսի վտանգաւոր իրողութենէ : Երգարեւ են գործք, զոր ոչ ոք կարէ կատարել, բայց միայն կարող և հրզոր անձինք, որպիսի են բեռնակրութիւն, երկրագործութիւն, հիւսնութիւն, որմնագրութիւն, քարահատութիւն և այլն, բայց և չէ պարտ միանգամայն թափել զոյժ իւրեանց 'ի գործն 'ի միումնուազի, այլ և հարկ է ստէպ ստէպ դուլ և դադար տալ ինքեանց յընդ երկար և 'ի ծանր վատակոցն, քանզի յորժամ ջիղք սեղմին 'ի բռնասաստ գործոց, կարի հարկաւոր է դիւրութիւն տալ, առ 'ի նորոգել վերադին զառաջին կարողութիւնն, և որ անփոյթ կայ այսմ, փութով աւերի կազմուածն, կորուսանէ զկարողութիւնն և երազ 'ի վերայ հասանէ լքեալ ծերութիւնն :

Նշատասէրք կարի հպատակ են վարդափառ հիւանդութեան, և որ պատճառէ 'ի յարգեմանէ քրտանց ընկելով զցուրտ ջուր, յորժամ մարմինն նոցա դեռ ջերմ և խոնջեալ է, թաց ունելով զոտսն և զգեստսն, նստելով կամ ընկողմանելով 'ի խոնաւուտ կամ 'ի հողմուտ տեղին :

Նհնարին է այնոցիկ, որոց գործն է մշակութիւն կամ բեռնակրութիւն, որ կատարի միշտ արուսթոյ տան, կարող լինել միանգամայն զգուշանալ ընդդէմ աղպիսի վնասակար հետեւ

մանց . սակայն 'ի փորձառութենոյ յայտ է, զի հնար է ամենայն ումեք պատշաճ և վայելուչ կեցութեամբ արգելուլ զամենայն չար հետեւմունքս վնասակար առողջութեան :

Եթէ աղեսց և ցաւ որովայնի յառաջ գան 'ի նոյն պատճառէ, որ ինչ ասացաւ վասն վարդափառին . բայց և հնար է պատճառել 'ի փքարար և յանմարտողական կերակրոց, որք են՝ անեկ և անեփ հաց, ոլոռն, բակլայ, լուբիա, սիսեռն, հաճար և այլ քաւ մոտբաղադրութիւնք՝ լաւանհասկամ խակ պտուղք, զանազան արմատք և բանջարք, զորս մշակք և բեռնակիրք սովոր են անցադութեամբ ուտել, որոյ և 'ի վերայ բազում անգամ ըմպեն շիջուկ կաթին, ապականեալ դարեջուր, քաղախեալ գինի, և զայլ ինչ նման սոցա : Եւսպիսի խառնուրդք անառողջ կերակրոց և ըմպելեաց անհնար է չմնասել . զի լնուղաղիսն հողմով ապականէ զստամեքսն, բառնայ զմարտողութիւնն, և պատճառէ զայլ մնասակար հիւանդութիւնս : Երբեք, ուրոյց և այլ վտանգաւոր հիւանդութիւնք հասարակ են 'ի մէջ այնոցիկ, որք միշտ աշխատին արտաքոյ տան, և այսոցիկ հիւանդութիւնք բազում անգամ պատճառեն 'ի փոփոխմանէ եղանակի յշակք, բեռնակիրք կամ այլ գործավարք, յորժամ աւարտեալ զգործ իւրեանց դառնան 'ի տուն ցրտացեալ կամ թացեալ, չէ պարտ նոցա առ ժամայն մատչիլ 'ի հուր կամ ընկղմել զձեռսն 'ի ջերմ ջուր . զի սառուցեալ արիւնն կամ հիւթն այսց մասանց յանկարծ սփռեալ, պատճառէ խեղդ, բորբոք կամ ընդարմութիւն, այլ այսպիսի անձինք յորժամ դառնան 'ի տուն, պարտին առ վայր մ'ի հեռի պահել զինքեանս

ի հրոյ, կամ լուանալ զձեռան ցուրտ ջրով, եւ բարեօք սրբել զոյնս չոր պատառիւ :

Երբեմն պատահի եւս, զի ոմանք նոյնպէս ընդարմանան ի ցլոտոյ, որք միանգամայն անկարող լինին ի կիր առնուլ զգործելի անդամն իւրեանց. դեղ այսպիսեաց է միայն շփել զմեա սեալ տեղիսն ձեամբ, եւ ուր ոչ գտա նիցի ձիւն՝ ցուրտ ջրով, ամենեւին զգուշացի մերձենալոյ ի հուր կամ ի ջերմ ջուր, զի մի մեասեօցի անբու գայութեամբ կամ փոմամբ խորսու :

Ըշխատասէրք, որք ի ջերմ եղանակի գործեն արտաքոյ տան, յորժամ թողուն զգործն ի դուլ տալ զինքեանս ի վատտակոցն, մի բնու իշխեսցեն ընկողմանիլ կամ ննջել յաբեւու, զի այս բազում անգամ պատճառէ մահառիթ ջերմն, այլ կամ դառնայցեն ի տուն, կամ գտցեն զհովանաւոր տեղի ինչ, յոր կարեն հանգչիլ օրչափ եւ ցանկան՝ ալաւս ի վնասուց :

Բազումք ի մշակաց եւ ի բեռնակրաց կամ յայլ գործավարաց ելանեն առ գործ իւրեանց հեռի ի տանէ, մնալով անդ անսուալ ի բոլոր օրն. եւ այս ոչ փոքր վնաս սրտաճառէ առողջութեան նոցա : Բայց որչափ եւ հեռի իցեն նոքա ի տանէ, կարեն կարգադրել զժամանակ ճաշու իւրեանց, կամ դառնալով ի տուն ի ճաշել, կամ առնլով ընդ իւրեանս զպատրաստեալ կերակուր ինչ : Քանզի ծանր աշխատողք պարտին յաւէտ փոյթ տանիլ ընուլ զքաղց իւրեանց ի ստիպման ժամու պարզ եւ անդարար կերակրովք. քանզի հիւսթք եթէ ոչ ստէպ նսրագին սննդարար կերակրով, փութով աղականին, յորմէ եւ սրտաճառի ստատիկ ջերմն, անկարողութիւն եւ նուաղութիւն

անդանոց եւ այլ վտանգաւոր հիւանդութի, յորմէ զգուշանալ սրտալին :

Չի որովհետեւ սարուստ կենաց մշակաց, բեռնակրաց եւ փորձկանաց՝ կախի զառօրէական աշխատասիրութենէ իւրեանց. վասն որոյ ամենայն մտազրութեամբ պարտին զգուշանալ ի սին յիշատակեալ վտանգացն, զի մի անառողջութեամբ անկանիցին ի կարօտութիւն եւ յաննորոգելի թլշուառութիւնս :

(Երբեմնապէս)

Վ Ե Ր Ա Դ Ա Ր Զ

Տ. ՅԱԿՈԲԱՅ Ս. ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ս. Եթուոյս միաբան Գեր. (Եւկսե Ս. Եպիսկոպոսն, որ այցելութիւն կը շրջէր Հայաստանի քաղաքներուն, գիւղաքաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ ի մխիթարութիւն ժողովրդեան, վերադարձաւ ի Ս. Եթուս, հընգամեայ բացակայութենէ զկնի, առ ժանաւոր դիմաւորութեամբ եւ վաշելուչ հանգիսիւ ընդունուելով : Գեր. Սրբազանին վերադարձի խընդակցութեան առթիւ քանի մի ճառեր կարդացուեցան, որոց մէջէն կը տպագրենք ահա Օրեւնադարդ Ստեփաննոս վարդապետի յօրինած սասանաւորը :

Արքայ Յակովբեանց՝ առաքելական, Սեծի Եթուոյս՝ մշակ քրտնաջան. Արք միաբան ի Պատրիարքութեանն Տ. Գաբրիէլ անգրադարձութեանն : Ունի զգլխովն՝ պսակ բոլորեալ, Արով տաղայէլ շրջէ գլխիկայր :

Օր հնարեաց վաղ ճգնազգեաց
սուրբ հայրն,
Երանեալ Կառնն՝ կոչկոճեալն անձառն:
Ի ժիր մատուռակ՝ մեր Լսբա
նաղեան,
Որոց բարոզող՝ շիրիստոսականն .
Ի աղձաց մտանել՝ անդ ի նր խորանն,
Յիշել և նոցունց՝ զանցեալսն
որք կան:
Ունի ի ձեռին՝ ղբաժակ փշկու
թեան,
Երկրորդաբեր՝ ուետին աստուածեան .
Ի աշխէ բաղձողաց՝ զՀայն անմա
հաթեան,
Որ է իսկական՝ դեղ բժշկութեան:
Ենախ բուրէ հոտ՝ անձառ քաղց
րութեան,
Որով սրբին մեղք՝ ամաց բազմութե
ն փոխուստ դառնայ՝ նորին զօրու
թեամբն,
Ի յերկնուստ անկէալն՝ հրեշտակ
սատանն:
Հատ է արդ շատ է շրջողն
ի Հայաստան,
Ի Եպիսկոպոսն՝ Յակովբ Սրբազանն .
Հառաւիղ բարի՝ ձեռնասուռն
Իաւթեան,
Եւթմ նուիրակ՝ տանա թորգոմեան:
Պեղեցկաբարբառ՝ լեզուազգեաց
փարթամ,
Ինդ որ զմայլեալքն՝ յոյժ սւրբականն .
Չէ ուրանալի՝ յատուածուստ
ժամանն,
Ի սողացն իսկոյն՝ յայտնի է այդ բանն:
Ի մաքուր վարուք՝ կրօնաւոր
արթուն,
Պարապօղ գրեանց՝ հոգւով հաս
տատուն .
Վա՛ղ խոհմընտիր՝ այլ և բանիբուն,
Իբրեւ վարդ կարմիր՝ տեսանի սիրուն:
Ունի զայդ ևս՝ հոգի հեղութեան,
Բոս սաղմսերգու՝ երջանիկ
Իաւթեան,

Նշտ թեալիստուն՝ ի չքնաղ կայանն,
Քաջ գիտէր սոյնպէս՝ իաւ իթ
սրբազանն,
Եւ որ պատրաստէ՝ սեղան
սրբութեան,
Ենեղ անմահն՝ երկնից վէհ Լսբայն .
Որում հրաւէր տայ՝ աղգիս Երաժեան,
Պատրաստ սեղանոյն՝ յաւիտեական:
Օ, ի ա՛յդ մոռացայ՝ զեօթեալի
Իաւթեանն,
Օ, լուսասաղարթ՝ դրախտին
վայելմանն .
Որոց ըղթեանն՝ ունի ի բերան,
Նշալիէ տեսչմամբ՝ տալ պտուղ
զարփեան:
Եւթմ թախանձէ՝ առ Լնն
էութեան,
Որ բազմի յԵթոս՝ քերովէական .
Պահել զանձն իւր՝ Լնն անեղական,
Որ համաւէր կանխաւ՝ զաղպն
Իսրայէլեան:
Պաղատի հոգւով առ Լոյսն
ուղփեան,
Չքնաղ թագուհին՝ քաղցրալուր
մայր Տեառն .
Ենձրեւել նմա՝ կաթն կուտութեան,
Որ այնու սնաւ՝ նորածին Լսբայն:
() Ծան կարգայ միշտ՝ հոչակելն զայն
Օ, աղթիս նորին՝ Տեառն հաճոյական .
Եւթ է, Յակովբայ՝ ճգնաւորական,
Մծբին քաղաքի՝ Հայրապետ կարդան:
Ի միջնորդ նմա՝ ընտրեալն այն,
Քաջ բաժակարբու՝ Յակովբ
առաքեալն .
Որ ունի զանուն՝ այդ յատկական,
Ի բաներեդէս՝ որդի Օեբեթեան:
Կամ է ինձ ասել՝ դիմօք խնդական,
Դու բարի եկիր՝ Հայր մեր հոգեկան,
Գալուստ քոյ եղև՝ առ իթ
ցնծութեան,
Տինա խրախանամբ՝ սրտիւ եռացման:
Կեցցէ տա յաւէժ՝ մեր եկաւու
րեալն,

Խանդակաթ սիրովն՝ որ զմեզ
 գգուեալ.
 Ճեպ հանգարտեցոյց՝ սիրտս մեր
 ճմլեալ,
 Վնեւով ՚ի տան՝ բերկրութեամբ
 լցեալ:
 Փառք թագաւորին՝ ստրկամեծար,
 Խնամական գթովն՝ որ ստրուկս
 պատուեալ.
 Խոր ծերացեալս՝ արժանի արար,
 Համբուրել զՂԸՆ՝ քեռորդւոյս
 զօծեալ,
 Լըթեա առ Տէր՝ Հայր գորդ
 վական,
 Օ՛հ արժանասցուք՝ չքնաղ տեւ
 սութեանն.

Նստողին յաջմէ՝ Հօրն անեղական,
 Սխակ արմաւոյ՝ փիւնիկ գերարիւնան,
 Որ խրախոյս տայ մեզ՝ յանձան
 ձիւն այն,
 Եկայք Հօր իմոյ՝ ժառանգք օրհ
 նութեան.
 Փառք պատիւ նմա՝ այժմ և յաւի
 տեան,
 Կաւոյս կազմողին՝ Հօր իմաստու
 թեան.

Սրբապետ Վ.
 1871 Մարտ 23 Սահակի թոռ
 յերոսաղէմ Տաճարէն
 Տիգրանկերտի:

ՀՐԱԺԵՇՏ ՊԱՆԴԻՏԻՆ

Ո՛ր, խանդ յիս բորբորի այսօր, խանդ հայրենեան
 Որ ՚ի սէր հայրենեաց զիմ սիրտ վառէ հայկեան,
 Եւ նոր իմն արդ խրախոյս՝ արծարծեալ յիս այսօր
 Հրաւէր կարգայ ահա, հէգ սրտիս հրատուչօր:

Սրանալ ՚ի Հայաստան
 Ողջունել զՀայաստան.

Ո՛հ, քանի յոյժ դառն է ընդ աստեղօք օտար
 Պանդխտին շնչել շունչ, և կալ անդ ընդ երկար,
 Երբնում արդ աւանիկ, յարեւ մեր վեհ քաջաց
 Աքք մեռան և հանգեան ՚ի փառս հայ հայրենեաց.

Երթալ ՚ի Հայաստան
 Համբուրել զՀայաստան.

Ուստի արդ նիստ ՚ի ձի՛ սրտիւ քաջ և ազատ
 Օայս ձեզ որոտամ Հայք, ահա քաց ՚ի ճակատ,
 Չեզ, իմ սրտի հատոր, ո՛հ եղբարք իմ պանդուխտ
 Բարեան արդ կաջընք դուք, զի այս է իմ սուրբ ուխտ.

Վազել ՚ի Հայաստան
 Ղրկել ո՛հ, զՀայաստան.

Ուխտ զոր ուխտեաց անձն իմ և սիրտ հէգ և թշուառ
 Սինչ նա էր ընդ եղբարցդ, յայդ ՚ի լալեաց ՚ի վայր,
 Եւ ձ ձեզ իմ երդոց ձայն, զոր ես երգէի միշտ,

Ո՞ր կող անկարեկիր ընդ հայրենեաց մեր միշտ :

Այլ գնալ 'ի Հայաստան

Սիրովն զՀայաստան :

Լըթամ գի հայրենեան արդ տուրե գիս հուր ,

Սեր հայրենեաց փարիլ զաւերակօք տխուր ,

Ղանամ ես այսօր , ցօղել զպատեալ զիմ շրթունս

Յլփրատայն , յլրատսայն ագինաբուղիս յակունս :

Լըգեւ անդ զՀայաստան

() րհնել անդ զՀայաստան :

Ղանամ յոյս 'ի սիրտ , տալ զիմ համբոյր անձկայրեաց

Օ աճիւնս մեր արի հարց՝ ամփոփող ցուրտ շիրմաց ,

Ստայր եղկելոյս , զի այս խանդ սրտատուչոր :

Օնոյն առնէր և ձեզ , որպէս և ինձ այսօր :

Թուշիլ 'ի Հայաստան

Թաղիլ 'ի Հայաստան :

Այս է իմ աղաղակ , այս սրտիս և փափագ

Օ որ կաթոգին անձկայր 'ի վաղուց իմն հոգեակ :

Լըգնում 'ի սուրբ 'ի խաչ , երգնում 'ի ձեր ճակատ

Թէ յայնժամ հայրենիք մեր հէփ՝ լիցի աղատ ,

Լըբ գնամք 'ի Հայաստան

Ղինտ գրկել զՀայաստան :

Իսկ և ուրք իմ ձիոյս՝ երբ կոխեն զհարց մեր հող

Սխտեմ , յերկիր անկեալ պագանել աչք 'ի ցօղ

Օ երկիր մեր հարց , զերկիր յոր և նոքա անկան ,

Լըկնի տուեալ և փառս՝ յիմահին գիրկ թռան :

Ղուշելիլ . Հայաստան ,

() րհնեալ լեր յաւխտեան :

Իսկ թէ անդ որ օտար՝ 'ի հայրենին իմ հող

Սահ սպառնալ ժպրհեսցի , յիմ սիրտ քաջ ազդել դող ,

« Լնմիտ , որոտացից անդէն սրտիւ անահ ,

Լստ ինձ վասն հայրենեաց փրկութեան քաղցր է մահ :

Օ ի մեռանել միայն

Լկի 'ի Հայաստան :

Լու մեռաց . . . այլ առիս չեւ հասեալ մահուն մութ

Լնէ՞ս արձակեցից 'ի թշնամին անգութ ,

Լու հե՞ս սրտի օրհնից , առ Հայաստանն իմ մայր ,

Լու խոնարհեալ զիմ գլուխ , հանգեաց գոհ յամս յամայր

Ի սուրբ ծոց մայրական

Իմ մօրն Հայաստան :

Լսաց , երիվարին ահա մորակ 'ի կուշտ

Սրացաւ , հայրենեաց 'ի ոէր մեռանել անշուշտ . . .

Սեռաւ նա , հայրենեաց եղեալ քաջ նահատակ ,

Այլ լերկնից յիւր չի գլուխ ընկարաւ փառաց պատկ :
Քանզի այս ետ մեզ յոյս
Փրկիչ մեր տէր (Հիսուս) :

Կարգիւ Տ. Սէնստիան
Պարտիզանի :

Կ Ե Ց Ա Ր

Կեսար յիսուսն վեց տարուան մե-
ռաւ : Սինչև քառասուն երկու տա-
րեկան հասակն քաղաքացիի կարգէն
չէր ելած , և սակայն իւր հանձարը կը
յայտնէր թէ խիթալի տիրապետութե
մը պիտի ձեռնարկէ : Տասն և չորս
տարուան մէջ աշխարհս նուաճեց .
բնաւ մարդ մը չը գերազանցեց զայն ,
տաղանդի , փառասիրութեան և բազ-
դի կողմանէ՝ ոչ մէկ զօրապետ չը
կրցաւ ազգեւն առելի անձնուիրու-
թիւն մը իր վննուորաց , որք այնչափ
սիրով վառուած էին անոր համար ,
որչափ իրենց նախնիքը երբեմն հա-
սարակապետութե համար՝ Վախնեսաց
քաջութեամբ մղվաններ կը բորբոքէր :

Ինչպէս բազդը՝ նոյնպէս բնու-
թիւնը ձեռնուոր էր Կեսարին : Հա-
սակը բարձր էր , իր գոյնը պայծառ
սպիտակ , գլուխը ձուածեւ , երե-
սը լեցուն եւ գունաւոր , աչքերը
սեւ և կայտառ և մարմինը բարձրու-
գեղ էր : Իւր կորովի կազմուածքը
դալիսատենդի քանի մը հարուածնե-
րով միայն այլալաւ էր : Իւր գնաց-
քը ծանր և վեհ և ձայնը ջինջ . իր
ամեն շարժմանց մէջ անհունական ջը-
նորհք մը կը փայլէր . թէպէտ այն-
չափ խիստ էր և անխոնջ աշխատա-
սէր , որչափ աներկիւղ վտանգի մէջ ,
բայց եւ այնպէս ոչ որ անոր չափ
դէմքի պզտմանաց եւ հեշտութեանց

սէր չէ ունեցած : Եթորժելի էր իրեն
հաճոյ երեւալ , ինչպէս հրամայել ,
միշտ փառաւոր հանդերձներ ունէր
վրան , նորք կերպաններ և սքանչե-
լի ծոպեր : Կա ելլնէր իր զարդուց
վրայ ամենէն գեղեցիկ մարգարիտե-
րը և ամենազատուական քարերը :
Կը զարմանար մարդ անոր պալատի
մէջ գտնուած բազմաթիւ անդրինե-
րու և ամենէն երեւելի ճարտարա-
րուեստներու ձեռակերտաց վրայ :

Գերմանիոյ անտառներու մէջ ,
ինչպէս Եփրիկէի աւաղներու մէջ , կը
տեսնուէր իր վրանին մէջ փայլուն
գորգ մը և կակուղ բազմոցներ . իր
տանը մէջ կը թագաւորէր խիստ կա-
նոնաւոր և խիստ մանրախոյզ բարե-
կարգութիւն : Իր տանը հազարա-
պետը շղթայի զարկաւ սեղանակցաց
իր կերածէն տարբեր հաց մատակա-
րարելուն համար :

Թէպէտեւ Կեսար անձնատուր ե-
ղած էր կրից , բայց խնձորից չափաւ
զանցութիւնը իրեն անձանթ էր :
Կատոն կ'ըսէր անոր համար թէ՝ հա-
սարակապետութի մը կործանել ու-
զող մարդկանց մէջ , առաջին բարե-
խառն ու ժուժկալն ինքն էր : Գիւ-
մադրութեան չէր հանդուրժէր , սա-
կայն կատակի աչք կը գոցէր : Իր
միտքն հատու էր իր սրտն պէս : Տուն
կուտար շատ մը նոտարներու , (ինքը
կ'ըսէր և նսքա կը դրէին) , միտնե-
գամայն սոյլ և սոյլ լեզուներով : Քա-

շարականութեան գաղտնիքը պահելու համար նշանադիր հնարեց։ Չի վարելու ատենը բերթուածներ կը յօրինէր և կառքի մէջ պաշտօնական դրութիւններ կ'ընէր։ Այսինքն տակ իր յիշատակները կը խմբագրէր և պատերազմի ատեն օրէիքներ կը յղանար։

Չը կար Հռովմայեցի զինուոր մը իրեն չափ կիրթ զինավարժութեան մէջ, նա կատաղի ձիերը կը սանձահարէր, թէ արեգակի և թէ եղեամի տակ բացաբախ կ'ընթանար, օրը յիսուն փորձախ ծամբայ կ'ընէր ձիով կամ կառքով, և ամէնէն սղնթաց գետերը լողալով կ'անցնէր։

Խորին քաղաքագէտ, պերճախօս ատենարան, ճշմարտախօս պատմաբան, աներկիւղ զինուոր, արթնամիտ տեսուչ, վեհանձն յաղթող, բաղդով բարձրացեալ և փառքով պստկեալ։ Վեարձ՝ որուն համար ըսուած է թէ առաջին սպարապետ և գերաստիճան աշխարհակալ է, ըստ ինքեան տիկնորական մարդ մը եղաւ։ Նորահանձարը իր տիրած աշխարհին պէս ըսնածաւալ էր, բայց ինչպէս որ Ն. գիպտոսի բուրգերուն վրայ զարմունալով կը սքանչանայ մարդ նկատելով որ ժամանակի յաղթող այս կոյտերը, որոնք թէպէտեւ անչափ արեան և արծաթոյ գին են, սակայն և ոչ մի օգուտ կ'ընծայեն մարդկային ազգին։ Նոյնպէս կը ցաւի մարդ երբ Վեարը նկատէ, որուն անունը դարերէն անցնելով մինչեւ մեզի հասած է, բայց մարդկութեան համար ազդեալ լի և ազատութեան բեկորներուն վրայ բարձրացեալ իւր հսկայածեւ մեծութեան հիմը առաքինութիւնը չէ։

Հ Ի Ն Ե Ի Ն ՈՐ Ե Ր ՈՒ Ս Ա Ղ Է Մ (*)

Յայտնի փաստ մ'է, որ ինչպէս ամեն մի մարդ սեպհական խնդիր մի ունի կատարելու, այսպէս և ամբողջ ժողովուրդներ։ Վանի որ այն գաղափարը որ ժողովուրդ մը կ'ընեղայացնէ, ժամանակակից է, այնքան ալ կ'արծարծի նորա կեանքը և կը տարածին նորա ճառագայթները — այն է գաղթականութիւնները։ Այն գաղափարը որ հին Ասիա կը կրէր, արդէն վաղուց է գերեզման մտել։ Այս պատճառաւ Ասիա ոչ միայն անցեալ մարդկային մտաց մշակութեան աւերակներով ալ և ամեն ուրեք ժողովուրդներու աւերակներով ծածկած է, և նորա գաղթականութիւնները, ի բաց հանելով միայն մէկը, կամ արդէն կործանուեր անհետացեր են, կամ հեծելով ճերուած թուրութեան, ոտքին մէկը գերեզմանին մէջ է։ Այս մի հաստ գաղթականութիւնը, որ ասիական կեանքէն զինքը սղատելով երկրիս ամեն կողմերու վրայ սփռած է, Հրէիցն է։ Երկու տարի առաջ եղած ազգահամարը երկրիս վրայ գտնուած Հրէից թիւը եօթը միլիոնի կը հասցնէ, որ այս ժողովուրդի ծաղկման ամենաբարձր ժամանակին եղած Վաւթի ազգահամարին հետ կատարեալ կը համաձայնի։ Այս ժողովուրդը որ երկնքի ամեն բաժնի տակ, ամեն ազգերու մէջ, իր յատուկ բնութիւնը, հնուց պինդ գրկած վարք ու բարքը մինչեւ մեր օրերը պահած է, և չընա-

(*) Ազատ թարգմանութիւն գերմաներէն նոյնիս ի լոյս ընծայուած Der Orient . . . գրքէն։ Թարգմանիչը շատ մտքեր — մանաւանդ քաղաքական — բաց է թողեր բնագրէն, որոնք մեր հասարակաց ընթերցանութեան անյարմար են, և մասամբ ընդհանուրին անհաղորդելի։

յեղով որ երկրագնդի վրայ անօրինակ
սխառած է, իւր միութիւնը, նա և
թիւը ամփոփող սահման է, այս ա-
սիական հնութեան մի հատ դարմա-
նալի գաղթականութիւնը մեր աչքի
առաջ դեռ կանգնած է, իբրեւ ան-
մեկնելի նուիրական նշանագիր մը :
Այս գաղթականութիւնը, կամ ճիշդ
ասել՝ այս կուտակութիւնը բազմա-
թիւ գաղթականներու, դեռ կենդա-
նի կանգնած է մեր աչքի առաջ, վա-
սըն զի դեռ խնդիր մ' ունի լուծե-
լու, դեռ դեր մ' ունի խաղալու,
Արդէն իւր յաշտարհ երեւալուն պէս
կրդգար այս իւր կոչումը, զինքը «ըն-
տրեալ ժողովուրդ » անուանելով :
Հրէից միութեան կեդրոնը միշտ այն
կորուսեալ ասիական մայրենի տէրու-
թեան մէջն է մնացած, զոր կրկին
ժառանգել բոլոր գաղթականները
կարօտով կը յուսան և կը ձգնին ան-
դադար : Բուռն զօրութեամբ այս
տեղէն հալածուելով, ի սկզբան չը
ձգեցին սորա իրենց հայրենիքը նոր
մը որոնելու, այլ ժամանակաւոր ի-
ջեւաններ վնասուելով կը սպասէին
մինչեւ հնար մը գտնուի վերստին
դառնալու իրենց սրբազան տեղիքը :
Այս գաղթականութիւնները ուրիշ
ներու նման անկախ տէրութիւննե-
րու չըփոխուեցան, այլ իրենց գաղ-
թականական նշանակը հաւատարիմ
սահմանելով կը շարունակեն այսպէս
մինչև ցայսօր, վասն զի անխախտելի
հաւատով կը յուսան Սուրբ Գրոց ե-
րաշխաւորութեանը, որ օր մը պիտի
վերագառնան իրենց հայրենիքը եւ
երբէք չեղած փառաւորութեան ու
աւագութեան (հասնին : Եւ միթէ՞
չի պիտի հաւատով ակնունին այս եր-
ջանկութեանը, երբ որ իրենց խոս-
տալուած է, երբ որ իրենց անտեսա-
նելի թագաւորը տասնութ անգամ

աւերեց Երուսաղէմը և կրկին կանդ-
նեց, քանիցս անգամ հալածեց ժո-
ղովուրդը և կրկին ժողովեց : Այս
յուսով իրենց երկնային թագաւորին
միայն ապաւինելով կը դիմանան ա-
մեն կամածին օրինաց, ամեն բռնա-
բարութեան : Տեսնելով որ իրենց
չըջապատող ժողովուրդները դքսնելի
զօրութեամբ կը բարձրանային և ա-
պա իբրեւ եղեւ մը ջախջախուելով
մէկդի կը ձգուէին, այն ինչ իրենք
այս ժողովրդոց սարսափելի հրդեհ-
ներէն խնայուելով, անօրինակ հալա-
ծանքներուն մէջէն կենդանի դուրս
գալով կ'ապրին (*) : — Ո՞վ կարող է
այս տեղ չը հաւատալ վերին պաշու-
պանութեան մը : Ահա և այս պատ-
ճառաւ Հրէայք չը նայելով իրենց
ժողովրդական ներքին միութեանը,
չեն մտածեր բռնի և ինքնազօր աչ-
խարհի բաղդերու մէջ մտնել — ինք-
նագլխութեան թեկն ածել, քաղա-
քական մարմին մը կաղմել, և սորա
համար նոցա անտեսանելի թագա-
ւորը առաւել միջոց կուտայ նոցա
ձեռքը : Հրէայք որ երբէք վաճա-
ռական ժողովուրդ չեն եղած, բռնի
իրենց սեպհականեցին այս ճիւղը, կե-
նոց պահպանութեան և վաճառու
կանութեան հանձարը ձգամբ ձեռք
բերելով, այնպէս յառաջացան այս
չըջանի մէջ, որ վերջապէս տեսակ մը
աշխարհակալութեան հասան, արծա-
թակալութիւններ ընելով : Սիւն նոյն
ժամանակ յամառ ու հաստատ Սուրբ
Գրոց խոստմանցը կը հաւատային, մի-
այն քաջ գիտեմարով որ ոչ ի ձեռն
աշխարհակալութեան, այլ խաղաղ
ճանապարհաւ պիտոյ է ջանալ դիմել
դէպ ի իրենց ապագայն :

Ամերիկա, այս զանազան ազգային

(*) Հայոց ալ կը յարմարին այս խօսքերը :

տարերց խառնուրդներով կազմեալ զարմանալի երկիրը, կը փորձէր այս խնդիրը լուծել: Անման տեսարան մը կը բացուի մեր աչքի առաջ: Այս անգամ գաղթականութիւններն են՝ հայրենի տէրութիւնը գաղթողները: Այո, Հրէից պատմութեան մէջ այս նոր երևոյթ մը չէ. Բաբելոնեան գերութենէ ետքը, գրէ թէ նոյնը պատահեցաւ, միայն այն ժամանակ վերադարձող Հրէայք, բուն երկրին մէջ մնացածներն անգամ մէկ զի. բռնելով, միայնակ վերականգնեցին Արուսաղէմը և նորա Տաճարը: Այն ինչ այժմ այս գաղթականութիւնը տիրեցերական նորածեւ քաղաքակրթութեան զգեստներով կը ներկայանայ: Այս անգամ վերադարձը ոչ թէ երեք ցեղէն ետք կը յաջողի, կամ երեք կառավարութեան ժամանակէն, այլ գրեթէ երկու հազար տարիէն ետք, և ոչ թէ մերձակոյ արեւելքէն, այլ հեռաւոր արեւմուտքէն, երկրագնդի միւս կիսէն:

Հիւսիսային Ամերիկայի աշատ տէրութեան մէջ, քանի մի տարի առաջ, նոր աղանդ մը ծագեցաւ, « Սեփայի Ակեղեցի » անունով, որոյ հիմնադիրը և արծարծողը Պարոն Ադամսն էր: Այս նոր աղանդը, որ Սոփիսեան վարդապետութեան և սկզբնական քրիստոնէական հաւատոյ խառնուրդ մ'է, Հրէից աչքին այնպէս խորդ չերեւար՝ վասն զի Հրէայք եւս կարող են պատկանիլ այս աղանդին՝ մի և նոյն ժամանակ Հրէայ մնալով: Այս զգեստներով Ամերիկայէն քաշուեցաւ գաղթականութիւն մը, երեսուն ընտանիքէ բաղկացած—հարիւր յիսուն հոգի է,—Անդամսի հետ դէպ ՚ի Պաղեստին եկաւ և հաստատեց իր բնակարանը՝ Լաֆայի մերձակայքը: Ամերիկայի հո-

վանաւորութեան տակ այս տեղ հիմն ձգելով—նշանաւոր կալուածքներ և հողեր գնելով, զարմանալի կերպով սկսաւ Տաճիկ, Արաբացի, նաև Ֆէլլահ բնակիչներուն հետ բարեկամաբար ու խաղաղ յարաբերութեան մէջ ապրիլ (*):

Արուսաղէմ առանձին դիրք մ'ունի, անմիջապէս զառ ՚ի վայր բարձրացող լեռներ կը շրջապատեն զայն: Այս լեռներու վրայ սիւսած են նախնի Հրէից գերեզմանատուններ, ժայռերու մէջ քանդակեալ փոսեր, ուր առապատականներ միայնակեաց կեանք կ'անցուցանէին: Արուսաղէմն այնպէս շրջապատած է այս մեռելոց քաղաքով, որ կենդանիք անդադար աչքի առաջ ունին գերեզմանները՝ քանի որ իրենց հայեցուածքը ՚ի վեր կը համբառնան: Այս յաւեթական յիշատակի արժանի տեղերը կը փակուէր քանի մ'անգամ մարդկային թիթեռը պատեաններու մէջ, որոնք վերջապէս ձգելով թեւեր կ'առնէր: Այսօր կարող ենք կարգաւ վերստին ճանաչել այն ձգած պատեանները: Ամենէն առաջ կ'երեւայ մեզ սորա բնաւ կած Սելավամ գիւղը իւր ժայռի խուռններով, ուր մարդիկ վայրենի կենդանիներէ սարսափելով կը թաղչէին, վասն զի գեռ բնակարաններ կանգնել չէին հասկնար ու իրենց յատուկ տուններ չունէին: Այս Լոյի յաջորդներու տաճարը, զոր ընդհանուր ջրհեղեղէն ազատուող մարդիկ ՚ի նշան շնորհակալութեան կանգնեցին: Այն տեղը ուր երկնքէն վար ընկած օդերեւոյթական քարերը կը պաշտէին Հիմոնի դաշտը իր մարդապետ հո-

(*) Այս գաղթականութիւնը չեկարաց յարաւտեւ մնալ, ուստի սոյն գաղթականութեան վերաբերեալ նկարագրութիւնը աւելորդ կը համարվից տպագրել: Տ. Խ.

Թեան յիշատակով, ուր յիմարա-
ցեալ մարդկութիւնը իր անդրանիկ-
ները բորբոքեալ հնոցին մէջ նետե-
լով ահռելի Սողոմոն զոհ կը բերէր.
գայթակղութեան լեառը իր կռա-
պաշտութիւնով, վերջապէս Սօրիայի
կարծեցեալ սրբավայրը, ընդ ամին
մարդագոհութեան տեղ յաջորդող
կենդանազոհութիւնը: Այս տեղ կը
բաղմէր նոյնպէս գահի վրայ անտե-
սանելի Կահն ինքը, փոխանակ ասա-
ռածային պատկերի, մինչև որ մարդ-
կային հանձարը կը զարթնէր ազատ
կեանքով ապրիլ սկսելով, և մարդն
ինքն ալ կ'աստուածանար:

Մարդկային կենաց զարգացման
բոլոր առօրեանները իրենց հետքերը
այս տեղ թողած են, որոնք նեղ տա-
րածութեան մէջ սեղմած, իբրեւ
բաց գիրք մը, իբրեւ մարդկային ժա-
մանակագիրք մը մեր աչքի առջև ըն-
կած են: Իսկ մարդկային սլաքմու-
թիւնը, իր գլխաւոր շրջաններով,
աղբի աղբի տեսիլներով, իբրեւ կի-
զիչ հայելիի մը մէջ՝ այս տեղ կեդրո-
նացած ամփոփուած է, և չկայ ուրիշ
տեղ աշխարհիս երեսին, ուր այսպի-
սի տեսարան մարդու աչքին ներկա
յանայ: Ահա այս է պատճառն, որ
մարդ այս տեղ հրաշալի կերպով մը
կը ներշնչուի, կ'ոգեւորի նորա ամ-
բողջ սիրան՝ ու հոգին կը գրգռի, վասն
զի այս տեղ կրտսնէ նա իւր նոսրկին
վիճակի պատկերը: Այս պատճառու
Լըռուսաղէմ ոչ միայն բարեպաշտու-
թեան՝ այլ նաեւ դիւտութեան ու իւ-
րապետութեան սուրբ տեղ մ'է,
և մտածող մարդկութեան համար յա-
ւիտեան սուրբ կը մնայ: Սիւրբ այս
կողմանէ չէ որ Լըռուսաղէմ իրեն նը-
մանը չունի երկրագնդիս վրայ, նորա
գիրքը, շէնքն և շրջակայքն ալ չունին
իրենց հատը: Լըռուսաղէմ քաղաքը

կանգնած է քարհատքի մը վերնակողմը
որմէ իր շինութեւնիւ թր առնուէր է:
Այս քարհատքի մէջ նաեւ այսօր կա-
րելի է պարզ տեսնել, թէ ինչ
կերպով են կտրեր ժայռերէն այն ա-
հագին սառաքարերը (որոնց մէջ կան
28 ոտ երկայնութեամբ) տաճարի և
քաղաքի պարիսպներու շինութեան
համար: Կերեւի որ շատ անգամ
մշակները ձգէր են իրենց գործը,
և այլ և այլ ժամանակ շարունակել:
Եթե ոչ քաղաքի տակ ստորերկրեայ
անձաւներ, պրեր ու փոսեր կ'եր-
թան, ուր Հրէայք թշնամիներէ շը-
ջաբատուելու ժամանակ, կը թափ-
չէին և նեղի ընկած ժամանակ՝ այս
ստորերկրեայ անձաւներէն դադոնի
դուրս գալով, դուէն իրենց կարիք-
ները կը հոգային: Եւ ահա այս է
պատճառը որ բաղմութիւն դրքերու
երկար պաշարմանը գէմ կենալով՝ կը
դիմանային: Յարութեան եկեղեց-
ւոյ մէկ մասին տակն ալ, հին ընդար-
ձակ աւաղան մը կայ, որ անհատահոս
աղբիւրներէ պատուական համով
ջուր կ'ընդունի, և բոլոր բնակիչնե-
րու պիտոյքը միայնակ լրացնել կարող
է^(*): Եւ այս յայտնանէ քաղաքի տունե-
րն այնպէս են կառուցած որ իրենց
ընդունած անձրեւի ջուրը աւա-
ղանի մէջ կը վաղեցունեն ու նորա
կը պահպանեն: Քաղաքի շրջակայ-
քը գտնուած միւս աղբիւրները,
Սարեմայ, Սելուամի և այլք, իրենց
աղեհամ ջրով, ու երբեմնական շա-
ժողութեամբ, ցոյց կուտան որ ծո-
վու հետ, տեղատուութեան և մա-
կընթացութեան հետ հաղորդակ-
ցութիւն ունին: Սօրեայի սպառա-
ժի տակ կ'աւան որ լսելի է նաեւ
ծովու ջունջ ու խոխովին:

(*) Այս աղբիւրի դպութիւնը անցաւ և բնակե-
լոյս Ծ. Խ.

Երբ սաղէմի պարիսպները, որոնք երբեմն անմատչելի էին թշնամեաց, նոր պատերազմական վարժութեան դէմ դնելու յոյժ ալ չունին, վասն զի նոցա ստորին հիմքը ու դիրքը հին հին ժամանակներէ մնացած են անփոփոխ մինչեւ ցայսօր, ընդ որս և Վաւթի դղեակը իր աշտարակներով, որ իրենց հսկայածէւ փիւնիկեան ճարտարապետութեամբ կ'ապշեցնեն նոր աշխարհը : Այս հսկայածէւ հին տաճարի պատի կոտորներէն մէկու վրայ էր Հրէից ողբատեղին, ուր ամեն ուրբաթ օր, արբ և կանայք, ծեր ու մանուկ կը ժողուէին, կիսամաշքաբերը համբուրելով, գլխուն վայ տալով, իրենց անցեալ մեծութիւնն ու փառքը կ'ողբային, ինչպէս և այսօր կ'ընեն : Այն հայրենական սրբավայրին տեղը այսօր կ'ամբառնայ () մար—Աղկիթը, որ Աքկայէն ետք Տաճիկներու ամենասուրբ տեղն է : Սողոմոն այն տեղ կ'անգնեց տաճարը, ուր Աբրահամ իր Իսահակ որդին զոհել կ'սեղէր, ուր Աստուած մարդազոհութիւնն ի կենդանազոհութիւն փոխարկեց : Սակայն մարդազոհութիւնը դեռ չէ վերցուած ոչ բրիտտոնեայ և ոչ անբրիտտոնեայ երկիրներու մէջ. դեռ հազարաւոր մարդկանց կեանք, իբրեւ հազար եզնեայ զոհաբերութիւն, մարդկային կռտաղութեան և յիմարութեան զոհ կ'ըլլան : Մարդ փոփոխելով միայն իւր գործի կամ արարմունքի անունն ու տիրոջը կը կարծէ թէ ամեն բան կատարած է : Հրէայք մարդազոհութիւնը վերցնելով, մի և նոյնը ուրիշ անունով պահեցին : Թանգ նստաւ նոցա այս, և մինչև ցայսօր մէկի փոխարէն հազար կը հատուցանեն, վասն զի մարդու ամեն ապօրինի արարք, նոյն ինքը՝ մարդէն կը հանէ իր վրէ-

ժը : Այս, ինչ որ Հրէից համար կ'աւետ, ամեն ազգերու, ամեն ժողովրդի, ամեն ժամանակի շրջանի վրայ գործադրելի է . մեր աչքով նորեր տեսնեք սորա նման ստորափելի տեսարան մը (*) : Առ հասարակ Հրէայք իրենց ամենատեսակ վիճակներով մարդկութեան մէջ խորհրդական նշանակ մ'են, ուր իբրեւ հայերու մէջ՝ մարդկային ցեղի այլ և այլ վիճակը մեր առջեւ սրբազ կ'երեւայ :

Երբ սաղէմէն ուրսոյն մարդարեւական բառերը հնչեցան, «Երբ ազգեր ազգերու վրայ յարձակուին, զիրար կոտորեն, գիտացէք որ աշխարհիս իրաց վախճանը մերձենալու նշանն է», վասն զի երբ աշխարհ մարդազոհութենէ չբարձրանար ու ազատւիր, պէտք է որ իձեռն մարդազոհութեան կորնչի : Ար տեսնե՞ք որ Քրիստոնէութիւնն անգամ բոլորովին ազատ չէ մարդազոհութէ, բայց կը տեսնենք նոյնպէս որ քրիստոնէութեան մէջ միայն գաղափարներ կը զարթնին, որոնք կենդանութեան յոյժ ցոյց տալով կը ջանան իրադարձուիլ : Այս է որ յայս կուտայ յուսով մեզանչող Հրէից, որ այն մարդարեւութեան երկրորդ մասը նոր պիտի կատարուի, Որդին Աստուծոյ նոր պիտի աշխարհացայ, ուղղէ մարդկութիւնը և միայն ընտրեալները տանի դէպ ի ճշմարիտ կեանքը : Այս յուսոյ խորհրդաւոր նշանն է՝ Երբ սաղէմի մօտ Չիթենեաց լեառը : Այս լեռան գագաթին վրայ փաբրիկ տաճարի մէջ, ըստ աւանդութեան, Փրկչի ոտի հետքը քարի վրայ քանդակած է, ի նշան վերջին անգամ այս տեղ ստոր երկրի վրայ դը-

(*) Անկասկած 1866 թ. Գերմանական պատերազմը կ'ուզէ յիշել. Հապա՝ անցած տարուան Բրուսո—Գերմանական ստիպել պատերազմի մարդազոհութեանց համար ինչ ըսելու է : Ծ. Խ :

ներոյն, այս լերան գագաթին մարդու աչք յանկարծակի կը հիանայ կ'ապշի զարմանալի տեսարանէ մը: Սի կողմէն կը տեսնէ՝ խորը, այնու առ մենայնիւ լերանց վրայ, փառքէն ընկած՝ բայց փռուաւոր ու հարուստ աղագայով (չրուսաղէմը, որոյ սրբավայրեաց մասին երեք տարբեր կրօնք կը վիճեն (Վրիստոնէութիւն, Հրէութիւն, Իսլամութիւն:)) Սիւս կողէն սուգ և ամայութիւն: Սեռեալ ծովը ահռելի Սողոմոն լերան հետ կարծես պղնձի պարիսպներով կը փակէ յաւիտեան այն կողմի աշխարհը— առնօգնականութեան պատկեր մը անմխիթարութեան պատկեր մը:

Այս երկու հակառակ տեսարաններու մէջ տեղ կը բարձրանայ մշտականաչ ձիթենիներով ամենուն համար սուրբ Ձիթենեաց լեառը՝ որ շրջապատած է այն երեք տարբեր կրօնքերու աւանդութիւններով: Այս տեղ, այս լերան վրայ կուգար սիրով «Տէրն Դ», իւր երկնաւոր կենաց վերջին երեք տարիներն իր աշակերտներուն հետ. այս տեղ ամեն կոշտ, ամեն հողակոյտ նորա յիշատակը կը կրէ. այս տեղ կը տեսնէր մարդկային աչքը՝ որ նա ընդ օդս գնալով կ'աներեւութանար. — վերջապէս այս տեղ կըստեսնէ մարդիկ նորա վերագարձին: Անշուշտ՝ ինքնին պիտի համարուէր այս լեռը ամենէն ակընկալեալ Աստուածութեան վերջին գալստեան տեղը, ուր կենաց կամ մահուան վճիռը տիեզերական դատաստանաւ մը որոշելու է: Եւ իրաւ Հրէայք իրենց Սեփայի գալստեանն այս տեղ կըսպասեն, այսպէս և Տաճիկները իրենց մարգարէի կրկին երեւմանը⁽¹⁾: Բայց ամենուն համար

Ձիթենեաց լեառը վերջին դատաստանի տեսարանին տեղն է: Մարդպիտի Յուդայի լեռները տեսած լեռնի, նաեւ նոցա մէջ բնակած, որ կարողանայ ըմբռնել, թէ ինչպէս կարող է մաշիլ մարդու հոգին աստուածային մտածութիւններէ, որոնք անշուշտ կամ նորա մէջ պիտի կենդանանան կամ կործանեն խալաւ:

Ձիթենեաց լեառը Յուդայի ամեն լեռներու առաջը կտրելով, իր հայեցումաժքը Սիլերկրական ծովի վերայէն հեռու ձգելով դէպ ի Արեւմուտքն կը տեսնէ այն կողմերու խիստ շարժուն մարդկային կենեքը, ուր որ սոյն այս խորհրդաւոր նշանակը արդէն կատարուելու վրայ է: Արդէն Եւրոպացւոց քաղաքակրթեալ կեանքի մէջ այն տիեզերական դատաստանն սկսած է: Որդին Աստուծոյ և որդին մարդոյ, միշտ ի վեր կ'ամբառնայ աշխարհի տիրապետութիւնը իր ձեռն առնելու: Ուր միայն նա զինքը ցոյց կուտայ, նորա առաջ կամ կը խոնարհի մարդկային կոպիտ տարրը, կամ թէ ոչ խոյս կուտայ: Ամբարիկա, Աստորալիա, Ասիա, ամեն տեղ նորա սարսափելի ու անթախանձելի դատաստանը կը վճռէ լեռնի կամ չը լինիլ— կեանք կամ մահ: Եւրոպացւոց քաղաքակրթ կեանքի մէջ անգամ կը մտնէ այս տիեզերական դատաստանը՝ անխնայ փշուրով և իր դատաստանի առաջ կանչելով ինչպէս անհատները, նոյնպէս և ամբողջ ժողովուրդները: Եւրոպացւոց⁽¹⁾ կը կռէ ազգաց վիճակը, ամբողջ ժողովուրդներու վճիռը արտասանելով, տիեզերական պատմութեան մէջէն կը սրբէ նոցա գոյութիւնը: Այս տեղ նորա

(1) Այս աւանդութիւնը չը գիտենք: Ծ. Խ.

(1) Ատեն դատաստանայ Ձիթենա:

վճռի տակ ժողովուրդը եղեգի նման կը ջախջախին — այն տեղ ուրիշները փողի մէջէն բարձրանալով կեանք կ'առնուն, և այս ժողովուրդներու մէջ նա կը հասնի ու կը փշոքէ այն ամեն անհատները, որոնք իր առաջ կենալու կարողութիւն չունին (Նշարհիս ոչ մի ծակ, ոչ մի անկիւն փախստական թագցնել կարող չէ, հեռագրական թերերը, շոգին դուրս կը քարշէն զայն թագստենէ, (ինչպէս երբեմն Նշովայ անուսարսափէ դողացող Ղափնդուրս կը քարշէր) Նշօր ամեն մէկը միւսի դատաւորն է, որովհետեւ ամեն մէկուն շահաւէտ է, որ ամեն մէկը զինքը փորձէ, իր Նշը, իր ներքին մարդը քննէ, — և այնպէս խիստ է այս ընդհանուր փոխադարձ դատաստանը, որ ամեն մէկը իր ներքին Նշն պիտի բանայ, և զինքը այնպէս ցոյց տայ ինչպէս է, ինչ որ իր մէջ կայ, որպէս զի երեւի, արդեօք նա կեանքի համար պիտանի է թէ անպիտան, ամեն մէկը կը քննէ, կը փորձէ, կը լրտեսէ զմիւսն, և այս դատաւորութիւնը սովորական պարսպմունք դարձած է մեզ համար՝ նաեւ հանգստութեան ժամուն կը զբաղեցնէ զմեզ, այս մեր բոլոր գործունէութեան բովանդակութիւնն է, Սեր դպրոցներն ու վարժարաններն, մեր դաստիարակութիւնն ու կրթութիւնը ոչ այլ ինչ են՝ եթէ ոչ միջոց կենաց ընդունակ և պիտանի սերունդ յառաջ բերելու։ Նշայէս ուրեմն այս տիեզերական դատաստանը ամենատեսակ ձեւերով, պատկերներով, ամեն կարելի անուններով ամբողջ քաղաքակրթեալ մարդկութեան մէջ կը տարածի, և այս գործունէութիւնը այնպէս է մեր մարմնոյ և արեան մէջ մտեր, որ ոչինչ չենք կարող ընել ոչ մի բանի չենք կաբող ձեռք զար-

կել, առանց սորա արդեցութեան կամ գործածութեան։ Արթեալ մարդը ինքն իրեն անաշու դատաւորն ալ է, այնպէս որ, եթէ նորա յաջողի առ ժամանակ խոյս տալ այս ընդհանուր դատաստանէն, այնու ամենայնիւ նա ինքը զինքը պիտի դատէ, իրեն վճիռը տայ։

Ո՛վ կարող է այսուհետեւ ալ պընդել որ տիեզերական դատաստանը դեռ չէ սկսած։ Տիեզերական դատաստանի փողերը արդէն բարձրաձայն կը հնչեն և երկրիս ամեն կողմերը կը թնդացնեն, արդէն կը տեսնենք որ ամեն տեղ այս թնդիւնէն շարժեալ ժողովուրդներու գերեզմանները կը բացուին, մարդկային է ու թիւնը իւր գերեզմանէն, մարդուն ներքին խորութենէն դուրս կուգայ, ամեն տեղ պիտանին անպիտանէն կ'որոշուի, մէկը կենաց մէջ կը մտնէ, կ'ապրի՝ միւսը մահուան գիրկը կ'ընկնի։ Նայց Որդի մարդոյ դեռ իր վերջին խօսքը չէ արտասանած, դեռ ամեն գերեզմաններ չեն բացուած, դեռ մարդու էութիւնը բոլորովին չէ յարուցեալ, դեռ ժողովուրդներ կան, որոնք փողերուն հնչիւնը չեն լսած, — այս պատճառաւ է որ լուսոյ որդիք, Նշօրայի զաւակները խումբ խումբ դէպ ի Նշեւէք կը դիմեն և հին Նշիս կ'ուզեն շրջիլ, որպէս զի նորա բազմաթիւ ժողովուրդները մահուանէ յարութիւն առնելու պատրաստեն, և ապա այս նոր կրթութեան կեանքէն յառաջացած կատարելագործուած մարդը իր վերջին վճիռը կուտայ։ Նշիս վերջին դատաստանի հանդիսատեղին պիտի լինի, և Նշուսաղէմի մէջ, ուր երեք կրօնք իրենց սրբավայրերն ունին, արդէն սկսած է կատարուիլ, որ գրեալ է. «Իմ անունով սուտ մարդարէք կ'իւ-

լեն և ամեն մէկը զձեզ կը կոչէ , ինձ
մօտ եկէք , ես եմ քրիստոս , բայց
զդոյշ կայէք , չը խաբուիք , ես չեմ :

(Շարունակութիւնն)

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Թէեւ քանի մի անգամ ՍԻՐՈՒՄԻ
Ջոյտը սղդարարութիւն եղած է , որ
առանց վկայագրի և կանխապէս ի
մացընելու Ս. Աթոռոյս , մանուկներ
չը զրկուին հեռուոր քաղաքներէն
յառանգաւորաց վարժարանի անու
ւամբ , բայց տակաւին կը շարունա
կուի սոյն ապօրինաւորութիւնը , եւ
վարժարանի վարչութիւնը կը ստիպ
ուի յետ դարձընել եկած մանուկնե
րը , շատ անգամ բռնադատուելով
ճանապարհի ծովք ևս վճարել : Սու
տի ներկայ սղդարարութեամբ յատ
կապէս կը ծանուցուի մեր սիրելի ազ
գայնոց , որ զգուշանան սոյնօրինակ
անտեղութիւններէ : Վասն զի վար
ժարանի վարչութիւնը , ցարդ եղած
ապօրինաւորութենէն տաղտկացած ,
որոշած է այսուհետեւ , ՚ի պահան
ջել հարկին յառանգաւորաց թիւը
ըրացնելու համար , ինքնին քննել
և ընտրել ուխտաւոր մանուկներէն
այնպիսիները , որոնք աւելի առողջա
կազմ , յաջողակ և ընդունակ են ուս
ման համար : Փորձով համոզուած
ենք , որ այս եղանակը աւելի արդիւ

նաւոր է քան թէ այլոց ընտրութիւնը
վստահելով աշակերտ ընդունիլ վար
ժարանի մէջ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

— Ինչպէս որ Սիւնի Յունուար տմ
աթիւնը յայտնած էինք , տեղւոյս
նորընտիր Կառավարիչ Վսեմ , Ալի
Փաշայն քաղաքս ժամանեց , բաւա
կան փոփոխութիւններ ըրաւ վարչա
կան պաշտօնէից մէջ և սկսաւ շարու
նակել իւր կառավարութիւնը : Տե
ղական հասարակութիւնը խիստ դու
հութեամբ կը նայի Վսեմ . Փաշայի
նորոգ անօրէնութեանց վրայ և մեծ
բարեքներու կ'ակնկալէ նորա պաշ
տօնէութեան :

— Տեղութեան կողմէն եկած հը
րահանգին համեմատ տեղւոյս Հայ
ոց հասարակութիւնը քուէարկու
թեամբ թաղական Կորհրդոյ անդա
մներ ընտրեց հետեւեալ հայազգի
Սեմ . անձինքը՝ Պօղոս Էֆէնտի թու
մայեան , Պ . Սրապիոն Սուրատեան ,
Պ . Հայրապետ Սաւաթեան , Պ .
Յովհաննէս Աւետիսեան , և Սքտար
որոշեց Պ . Դաւիթ Պետրոսեանը :
Սոյն հասուն և օրինաւոր ընտրու
թիւնը յոյս կուտայ մեզ , որ այսու
հետեւ Հայոց Հասարակութեան
գործքերը կը անօրինուին ըստ պատ
շաճի և ըստ արդարութեան :

— Ս . Տեղեաց Խնդրոյն շարունա
կութիւնը կը հրատարակուի Անա
գրոյս յաջորդ թուով :

ՅԼՆ. Կ

Ը Պ Ի Ր Լ,

Սիմոն Պետրոս .	73
Յազաքս մահուան .	78
Կարգադրութիւն առողջութեան .	81
Վերադարձ Տ. Յակոբայ եպիսկոպոսի ,	84
Հրաժեշտ պանտխոին .	86
Կեսար .	88
Հին և նոր Լըրուսաղէմ .	89
Լքդարարութիւն .	96
Սամանակագրական .	"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա. Սիմը ամսէ ամիս կը հրատարակուի՝ 24 էրեսէ բաղկացեալ մէկուկէս ութածալ թղթով :
- Բ. Տարեկան գինն է երկու արծաթ Մէծիտիէ : հանդերձ ճանապարհի ծախքովը կանխիկ վճարելի :
- Գ. Զատ տեարակ առնել ուղղը : պէտք է ամեն մէկ տեարին շրա գա. հեկան վճարէ :